

Lagrådsremiss

Elevers och studerandes medverkan i arbetsmiljöarbetet, m.m.

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 5 februari 2009

Sven Otto Littorin

Karin Renman
(Arbetsmarknadsdepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

I lagrådsremissen föreslås att elevers och studerandes rätt till deltagande i arbetsmiljöarbetet stärks och förtydligas. Det slås fast i arbetsmiljölagen (1977:1160) (AML) att även yngre elever samt elever i särskola och vuxenutbildning för utvecklingsstörda (särvox) har rätt att delta i arbetsmiljöarbetet efter ålder, mognad och förutsättningar i övrigt. Elever i grundskolans årskurs 7–9 och specialskolans årskurs 7–10 samt gymnasieskolan företräds i arbetsmiljöarbetet av elevskyddsombud. För vuxna studerande, t.ex. studenter vid universitet och högskolor, införs ett system med studerandeskyddsombud, vars roll blir betydligt starkare än de nuvarande elevskyddsombudens. Studerandeskyddsombud ska bl.a. ingå som ledamöter i skyddskommittén samt ha rätt att ta del av information i samma utsträckning som andra skyddsombud och ledamöter i skyddskommittén. De ska också ha rätt att driva ärenden enligt 6 kap. 6 a § AML, där bl.a. rätten att begära beslut från Arbetsmiljöverket regleras, och att överklaga Arbetsmiljöverkets beslut för att ta till vara de studerandes intressen i arbetsmiljöfrågor. Studerandeskyddsombudens utökade rättigheter garanteras genom att de får en möjlighet att föra skadeståndstalan om de hindras i sitt uppdrag.

Lagrådsremissen innehåller också förslag som förbättrar arbetsmiljöskyddet för utomstående arbetskraft, bl.a. arbetskraft som hyrs in från bemanningsföretag. Det sker genom en utvidgning av ett skyddsombuds befogenheter. Skyddsombudet ges således möjlighet att agera även till skydd för dessa arbetstagare med avseende på rätten att begära beslut från Arbetsmiljöverket enligt 6 kap. 6 a § AML, och – när det gäller inhyrd arbetskraft – rätten att avbryta arbete som innebär omedelbar och allvarlig fara för arbetstagares liv eller hälsa (den s.k. stoppningsrätten).

Vidare föreslås att arbetsmiljölagen anpassas till utvecklingen i arbetslivet på så sätt att benämningen arbetsmiljöombud tas med i lagen som en alternativ benämning för skyddsombud. Parterna kan därmed välja att använda sig av beteckningen arbetsmiljöombud i stället för skyddsombud, utan att riskera att lida några rättsförluster i ärenden hos Arbetsmiljöverket eller i andra sammanhang.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2010.

Innehållsförteckning

1	Beslut	4
2	Lagtext	5
2.1	Förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)	5
2.2	Förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)	12
3	Ärendet och dess beredning	14
4	Elevers och studerandes medverkan i arbetsmiljöarbetet	14
4.1	Bakgrund	14
4.1.1	Nuvarande ordning	14
4.1.2	Tidigare utredningar och förslag	16
4.1.3	Synpunkter som framkommit under utredningsarbetet	18
4.2	Allmänna utgångspunkter	19
4.3	Överväganden och förslag	21
4.3.1	De yngre eleverna samt elever i särskola och vuxenutbildning för utvecklingsstörda	21
4.3.2	De som genomgår eftergymnasial utbildning och annan utbildning för vuxna	23
5	Skyddsombuds möjligheter att agera till förmån för utomstående arbetskraft, m.m.	30
5.1	Skyddsombud och utomstående arbetskraft	30
5.1.1	Nuvarande ordning	30
5.1.2	Överväganden och förslag	33
5.2	En alternativ benämning för skyddsombud	35
5.2.1	Bakgrund	35
5.2.2	Överväganden och förslag	35
6	Ikraftträdande	36
7	Konsekvenser	37
7.1	Elevers och studerandes medverkan i arbetsmiljöarbetet	37
7.2	Skyddsombuds möjligheter att agera till förmån för utomstående arbetskraft, m.m.	38
8	Författningskommentar	39
8.1	Förslag till ändringar i arbetsmiljölagen	39
8.2	Förslag till ändringar i sekretesslagen	44
Bilaga 1	Sammanfattning av utredningsförslaget i SOU 2006:44	46
Bilaga 2	Utredningens lagförslag i SOU 2006:44 (utdrag)	49
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanser	56
Bilaga 4	Sammanfattning av utredningsförslaget i SOU 2007:43	57
Bilaga 5	Utredningens lagförslag i SOU 2007:43 (utdrag)	58
Bilaga 6	Förteckning över remissinstanser	60

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160),
2. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100).

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)

Härigenom föreskrivs i fråga om arbetsmiljölagen (1977:1160)¹ att 1 kap. 3 §, 6 kap. 2, 6 a, 7, 8, 15, 17 och 18 §§, 7 kap. 13 och 14 §§ samt 9 kap. 3 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 §²

Vid tillämpning av 2–4 och 7–9 kap. *skall* med arbetstagare likställas

Vid tillämpning av 2–4 och 7–9 kap. *ska* med arbetstagare likställas

1. den som genomgår utbildning,
2. den som under vård i anstalt utför anvisat arbete,
3. den som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspplikt och annan som fullgör i lag föreskriven tjänstgöring eller som deltar i frivillig utbildning för verksamhet inom totalförsvaret.

Elever och vårdtagare som avses i första stycket 1 och 2 *skall* likställas med arbetstagare även vid tillämpning av 5 kap. 1 och 3 §§. I fråga om *elever* finns dessutom särskilda bestämmelser i 6 kap. 17 och 18 §§.

De som genomgår utbildning och vårdtagare som avses i första stycket 1 och 2 *ska* likställas med arbetstagare även vid tillämpning av 5 kap. 1 och 3 §§. I fråga om *de som genomgår utbildning* finns dessutom särskilda bestämmelser i 6 kap. 6 a, 8, 15, 17 och 18 §§, 7 kap. 13 och 14 §§ samt 9 kap. 3 §.

I fall som avses i första och andra styckena *skall vad* i lagen sägs om arbetsgivare gälla den som driver den verksamhet i vilken arbetet utförs.

I fall som avses i första och andra styckena *ska det som* i lagen sägs om arbetsgivare gälla den som driver den verksamhet i vilken arbetet utförs.

6 kap.

2 §³

På arbetsställe, där minst fem

På *ett* arbetsställe, där minst fem

¹ Lagen omtryckt 1991:677.

² Senaste lydelse 1994:2080.

³ Senaste lydelse 2003:1099.

arbetstagare regelbundet *sysselesättes, skall* bland arbetstagarna utses ett eller flera skyddsombud. Skyddsombud *skall* utses även på annat arbetsställe, om arbetsförhållandena *påkallar* det. För skyddsombud bör ersättare utses.

Skyddsombud utses av lokal arbetstagarorganisation som är eller brukar vara bunden av kollektivavtal i förhållande till arbetsgivaren. Finns inte sådan organisation, utses skyddsombud av arbetstagarna.

För arbetsställe där skyddskommitté som avses i 8 § inte har tillsatts får lokal avdelning *av* förbund eller med sådan avdelning jämförlig sammanslutning av arbetstagare utse skyddsombud utanför kretsen av arbetstagarna på arbetsstället (regionalt skyddsombud). Rätten att utse regionalt skyddsombud gäller endast om avdelningen eller sammanslutningen har någon medlem på arbetsstället.

Bestämmelser om hur skyddsombud på fartyg *skall* utses finns i fartygssäkerhetslagen (2003:364).

arbetstagare regelbundet *sysselesätts, ska det* bland arbetstagarna utses ett eller flera skyddsombud (*arbetsmiljöombud*). Skyddsombud *ska* utses även på *ett* annat arbetsställe, om arbetsförhållandena *kräver* det. För skyddsombud bör ersättare utses.

Skyddsombud utses av *en* lokal arbetstagarorganisation som är eller brukar vara bunden av kollektivavtal i förhållande till arbetsgivaren. Finns *det* inte *någon* sådan organisation, utses skyddsombud av arbetstagarna.

För *ett* arbetsställe där *sådan* skyddskommitté som avses i 8 § inte har tillsatts får *en* lokal avdelning *inom ett* förbund eller *en* med sådan avdelning jämförlig sammanslutning av arbetstagare utse *ett* skyddsombud utanför kretsen av arbetstagarna på arbetsstället (regionalt skyddsombud). Rätten att utse *ett* regionalt skyddsombud gäller endast om avdelningen eller sammanslutningen har någon medlem på arbetsstället.

Bestämmelser om hur skyddsombud på fartyg *ska* utses finns i fartygssäkerhetslagen (2003:364).

6 a §⁴

Om ett skyddsombud anser att åtgärder behöver vidtas för att uppnå en tillfredsställande arbetsmiljö, *skall* skyddsombudet vända sig till arbetsgivaren och begära sådana åtgärder. Skyddsombudet kan också begära att en viss undersökning *skall* göras för kontroll av förhållandena inom skyddsområdet. På framställning *skall* arbetsgivaren genast lämna skyddsombudet en skriftlig bekräftelse på att han mottagit dennes begäran. Arbetsgivaren *skall* utan dröjsmål lämna besked i

Om ett skyddsombud anser att åtgärder behöver vidtas för att uppnå en tillfredsställande arbetsmiljö, *ska* skyddsombudet vända sig till arbetsgivaren och begära sådana åtgärder. Skyddsombudet kan också begära att en viss undersökning *ska* göras för kontroll av förhållandena inom skyddsområdet. På framställning *ska* arbetsgivaren genast lämna skyddsombudet en skriftlig bekräftelse på att han mottagit dennes begäran. Arbetsgivaren *ska* utan dröjsmål lämna besked i

⁴ Senaste lydelse 2008:1362.

frågan. Gör han inte det eller beaktas inte begäran inom skäligen tid, *skall* Arbetsmiljöverket efter framställan av skyddsombudet pröva om föreläggande eller förbud enligt 7 kap. 7 § *skall* meddelas. Sådan framställning av ett skyddsombud på fartyg *skall* i stället lämnas till Transportstyrelsen, som *skall* pröva om föreläggande eller förbud enligt fartygssäkerhetslagen (2003:364) *skall* meddelas.

Där skyddskommitté finns, kan skyddsombud direkt påkalla kommitténs behandling av en arbetsmiljöfråga.

frågan. Gör han inte det eller beaktas inte begäran inom skäligen tid, *ska* Arbetsmiljöverket efter framställan av skyddsombudet pröva om föreläggande eller förbud enligt 7 kap. 7 § *ska* meddelas. Sådan framställning av ett skyddsombud på fartyg *ska* i stället lämnas till Transportstyrelsen, som *ska* pröva om föreläggande eller förbud enligt fartygssäkerhetslagen (2003:364) *ska* meddelas.

Ett skyddsombuds begäran enligt första stycket får även avse skyddsåtgärder som behövs för att arbetsgivaren på det arbetsställe där skyddsombudet är verksamt ska uppfylla sina skyldigheter gentemot utomstående arbetskraft enligt 3 kap. 12 §.

Det som i första och andra styckena sägs om skyddsombud ska också gälla för studerandeskyddsombud som avses i 17 §.

7 §⁵

Innebär visst arbete omedelbar och allvarlig fara för arbetstagares liv eller hälsa och kan rättelse *icke* genast uppnås genom hänvändelse till arbetsgivaren, kan *skyddsombud* bestämma att arbetet *skall* avbrytas i avvaktan på ställningstagande av Arbetsmiljöverket.

Om det är påkallat från skydds-synpunkt och rättelse *icke* genast kan uppnås genom hänvändelse till arbetsgivaren kan *skyddsombud* i avvaktan på Arbetsmiljöverkets ställningstagande avbryta arbete som arbetstagare utför ensam.

Överträdes tillsynsmyndighets förbud, som har vunnit laga kraft eller som på grund av förordnande enligt 9 kap. 5 § *skall lända till*

Innebär visst arbete omedelbar och allvarlig fara för arbetstagares liv eller hälsa och kan rättelse *inte* genast uppnås genom hänvändelse till arbetsgivaren, kan *skyddsombudet* bestämma att arbetet *ska* avbrytas i avvaktan på ställningstagande av Arbetsmiljöverket.

Om det är påkallat från skydds-synpunkt och rättelse *inte* genast kan uppnås genom hänvändelse till arbetsgivaren kan *skyddsombudet* i avvaktan på Arbetsmiljöverkets ställningstagande avbryta arbete som *en* arbetstagare utför ensam.

Överträdes en tillsynsmyndighets förbud, som har vunnit laga kraft eller som på grund av förordnande enligt 9 kap. 5 § *ska gälla* omedel-

⁵ Senaste lydelse 2003:365.

efterrättelse omedelbart, kan *skyddsombud* avbryta arbete som avses med förbudet.

För skada till följd av åtgärd som avses i denna paragraf är skyddsombud *fri* från ersättnings- skyldighet.

Bestämmelser om rätten för ett skyddsombud att avbryta arbete på fartyg och om verkan av en sådan åtgärd finns i fartygssäkerhetslagen (2003:364).

Vid arbetsställe, där minst femtio arbetstagare regelbundet sysselsättes, skall finnas skyddskommitté, sammansatt av företrädare för arbetsgivaren och arbetstagarna. *Skyddskommitté* skall tillsättas även vid *arbetsställe* med mindre antal arbetstagare, om det *begäres* av arbetstagarna.

Företrädare för de anställda utses bland arbetstagarna av lokal arbetstagarorganisation som är eller brukar vara bunden av kollektivavtal i förhållande till arbetsgivaren. Finns *ej* sådan organisation utses företrädare av arbetstagarna.

Bestämmelser om hur en skyddskommitté på fartyg skall tillsättas finns i fartygssäkerhetslagen (2003:364).

bart, kan *skyddsombudet* avbryta *sådant* arbete som avses med förbudet.

Ett skyddsombuds åtgärder enligt första–tredje styckena får även avse arbete som utförs av inhyrd arbetskraft i arbetsgivarens verksamhet.

För skada till följd av åtgärd som avses i denna paragraf är *ett* skyddsombud *fritt* från ersättnings- skyldighet.

Bestämmelser om rätten för ett skyddsombud att avbryta arbete på fartyg finns i fartygssäkerhetslagen (2003:364).

8 §⁶

Vid *ett* arbetsställe, där minst femtio arbetstagare regelbundet sysselsätts, *ska det* finnas en skyddskommitté, sammansatt av företrädare för arbetsgivaren och arbetstagarna. *En skyddskommitté* ska tillsättas även vid *arbetsställen* med mindre antal arbetstagare, om det *begärs* av arbetstagarna.

Företrädare för de anställda utses bland arbetstagarna av *en* lokal arbetstagarorganisation som är eller brukar vara bunden av kollektivavtal i förhållande till arbetsgivaren. Finns *det ingen* sådan organisation utses företrädare av arbetstagarna.

Vid ett arbetsställe där det finns studerandeskyddsombud ska även två av dessa ingå i skyddskommittén. Studerandeskyddsombuden bestämmer själva vilka av dem som ska ingå i skyddskommittén.

Bestämmelser om hur en skyddskommitté på fartyg ska tillsättas finns i fartygssäkerhetslagen (2003:364).

⁶ Senaste lydelse 2003:365.

15 §⁷

Vad som sägs i 5 §, 10 § första och tredje styckena samt 11–14 §§ skall tillämpas på motsvarande sätt på ledamot av skyddskommitté.

Det som sägs i 5 §, 10 § första och tredje styckena samt 11–14 §§ ska tillämpas på motsvarande sätt på en ledamot av en skyddskommitté som inte är studerandeskyddsombud.

För studerandeskyddsombud ska 10 § första och andra styckena, 11, 12 och 14 §§ tillämpas på motsvarande sätt. För mål om tillämpning av 10 och 11 §§ som rör studerandeskyddsombud gäller vad som är föreskrivet om rättegång i allmänhet.

17 §

De som genomgår utbildning skall av huvudmannen för utbildningen ges tillfälle att genom elevskyddsombud medverka i skyddsverksamheten på arbetsstället, om det är rimligt med hänsyn till utbildningens art och utbildningsperiodens längd.

Elevmедverkan gäller dock inte elever i lägre årskurs än årskurs 7 i grundskolan eller motsvarande ungdomsutbildning.

De som genomgår utbildning ska av huvudmannen för utbildningen ges tillfälle att medverka i arbetsmiljöarbetet på arbetsstället, om det är rimligt med hänsyn till utbildningens art och utbildningsperiodens längd.

Omfattningen och utformningen av elevernas deltagande i skolans arbetsmiljöarbete ska anpassas efter deras ålder, mognad och förutsättningar i övrigt när det gäller

1. elever i förskoleklass och i lägre årskurs än årskurs 7 i grundskolan, specialskolan och i motsvarande utbildningar samt i sameskolan,

2. elever i den obligatoriska särskolan, gymnasiesärskolan och motsvarande utbildningar, och

3. elever i vuxenutbildning för utvecklingsstörda.

Elever i grundskolans årskurs 7–9, specialskolans årskurs 7–10 och gymnasieskolan samt motsvarande utbildningar företräds i arbetsmiljöarbetet av elevskyddsombud.

De som genomgår efter-

⁷ Senaste lydelse 1994:579.

gymnasial utbildning och annan utbildning för vuxna än vuxenutbildning för utvecklingsstörda företräds i arbetsmiljöarbetet av studerandeskyddsombud. Ett studerandeskyddsombud ska vara minst 18 år.

18§

Elevskyddsombuden utses av eleverna.

Huvudmannen för utbildningen *skall* se till att elevskyddsombuden får den utbildning och den ledighet som behövs för uppdraget.

Elevskyddsombuden har rätt till den information som behövs för uppdraget *med undantag av information om uppgifter som är föremål för tystnadsplikt enligt 7 kap. 13 § första stycket. I fråga om uppgifter som är föremål för sekretess i det allmännas verksamhet gäller sekretesslagen (1980:100).*

Elevskyddsombuden utses av eleverna *och studerandeskyddsombuden av de studerande.*

Huvudmannen för utbildningen *ska* se till att elevskyddsombuden *och studerandeskyddsombuden* får den utbildning och den ledighet som behövs för uppdraget.

Elevskyddsombuden *och studerandeskyddsombuden* har rätt till den information som behövs för uppdraget. *För elevskyddsombuden gäller dock rätten till information inte sådana uppgifter som är föremål för tystnadsplikt enligt 7 kap. 13 § första stycket. I fråga om uppgifter som är föremål för sekretess i det allmännas verksamhet gäller sekretesslagen (1980:100).*

7 kap.

13 §⁸

Den som har utsetts till skyddsombud eller ledamot i skyddskommitté eller den som har deltagit i arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet enligt denna lag får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han under uppdraget har erfarit om yrkeshemlighet, arbetsförfarande, affärsförhållande, enskilda personliga förhållande eller förhållande av betydelse för landets försvar.

Har ombudet, ledamoten eller deltagaren utsetts av sådan lokal arbetstagarorganisation som avses

Den som har utsetts till skyddsombud, *studerandeskyddsombud* eller ledamot i *en* skyddskommitté eller den som har deltagit i arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet enligt denna lag får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han *eller hon* under uppdraget har erfarit om yrkeshemlighet, arbetsförfarande, affärsförhållande, enskilda personliga förhållande eller förhållande av betydelse för landets försvar.

Har ombudet, ledamoten eller deltagaren utsetts av sådan lokal arbetstagarorganisation som avses

⁸ Senaste lydelse 1994:579.

i 6 kap. 2 och 8 §§, får han *utan hinder av tystnadsplikten i första stycket* lämna uppgift vidare till en ledamot i organisationens styrelse eller till en sakkunnig i arbetsmiljöfrågor hos en central arbetstagarorganisation till vilken den lokala organisationen hör. Rätten att lämna uppgift vidare gäller endast om uppgiftslämnaren underrättar mottagaren om tystnadsplikten. I sådant fall gäller tystnadsplikten också för denne.

I det allmänna verksamheten tillämpas i stället bestämmelserna i 14 kap. 7, 9 och 10 §§ sekretesslagen (1980:100).

i 6 kap. 2 och 8 §§, får han *eller hon trots tystnadsplikten enligt första stycket* lämna uppgift vidare till en ledamot i organisationens styrelse eller till en sakkunnig i arbetsmiljöfrågor hos en central arbetstagarorganisation till vilken den lokala organisationen hör. Rätten att lämna uppgift vidare gäller endast om uppgiftslämnaren underrättar mottagaren om tystnadsplikten. I sådant fall gäller tystnadsplikten också för denne.

14 §

Tillsynsmyndighet *skall tillstå* skyddsombud *avskrift* av de skriftliga meddelanden i *skyddsfrågor* som lämnas till ett arbetsställe.

Tillsynsmyndighet *ska till* skyddsombud *och studerandeskyddsombud* lämna *var sin kopia* av de skriftliga meddelanden i *arbetsmiljöfrågor* som lämnas till ett arbetsställe.

9 kap.

3 §⁹

För att ta till vara arbetstagarnas intressen i ärenden enligt denna lag får överklagande enligt 2 § göras av ett huvudskyddsombud eller, om något sådant ombud inte finns, av ett annat skyddsombud.

Om det inte finns något skyddsombud, får överklagande göras av en arbetstagarorganisation i den mån saken rör medlemmarnas intressen. Om talan avser annat än fartygsarbete krävs att organisationen tidigare har yttrat sig i ärendet.

För att ta till vara de studerandes intressen i ärenden enligt denna lag får överklagande också göras av ett studerandeskyddsombud.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2010.

⁹ Senaste lydelse 2003:365.

2.2 Förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Härigenom föreskrivs att 14 kap. 7 § sekretesslagen (1980:100)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 kap.

7 §²

Sekretess enligt 6 kap. 1–5, 7 och 8 §§, 7 kap. 8, 10 och 11 §§ samt 8 kap. 2 och 8–10 §§ utgör inte hinder mot att myndighet fullgör vad som i lag är föreskrivet om skyldighet att lämna information till företrädare för arbetstagarorganisation eller till skyddsombud. Denna sekretess hindrar inte heller att myndighet lämnar sådan information till ledamot i skyddskommitté som behövs för hans uppdrag eller till deltagare i särskilt organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet på ett arbetsställe som behövs för verksamheten.

Sekretess enligt 6 kap. 1–5, 7 och 8 §§, 7 kap. 8, 10 och 11 §§ samt 8 kap. 2 och 8–10 §§ utgör inte hinder mot att myndighet fullgör vad som i lag är föreskrivet om skyldighet att lämna information till företrädare för arbetstagarorganisation eller till skyddsombud *och studerandeskyddsombud*. Denna sekretess hindrar inte heller att myndighet lämnar sådan information till ledamot i skyddskommitté som behövs för hans uppdrag eller till deltagare i särskilt organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet på ett arbetsställe som behövs för verksamheten.

Är den, som erhåller uppgift med stöd av första stycket, knuten till myndigheten på det sätt som anges i 1 kap. 6 §, gäller för honom samma förbud att lämna ut eller utnyttja uppgiften som gäller hos myndigheten.

En företrädare för en arbetstagarorganisation får utan hinder av förbudet lämna uppgiften vidare till en ledamot i organisationens styrelse. Har ett skyddsombud, en skyddskommittéledamot eller en deltagare i särskilt organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet utsetts av sådan lokal arbetstagarorganisation som avses i 6 kap. 2 och 8 §§ arbetsmiljölagen (1977:1160), får ombudet, ledamoten eller deltagaren utan hinder av förbudet lämna uppgiften vidare till en ledamot i organisationens styrelse eller till en sakkunnig i arbetsmiljöfrågor hos en central arbetstagarorganisation till vilken den lokala organisationen hör. Rätten att lämna uppgift vidare gäller endast om uppgiftslämnaren underlämnar mottagaren om förbudet. I sådant fall gäller förbudet också för denne.

Utän hinder av att förbud gäller enligt denna lag att lämna ut eller utnyttja uppgift får företrädare för

Utän hinder av att förbud gäller enligt denna lag att lämna ut eller utnyttja uppgift får företrädare för

¹ Lagen omtryckt 1992:1474.

² Senaste lydelse 1994:1690.

arbetstagarorganisation, skyddsombud, ledamot av skyddskommitté eller den som deltar i arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet på ett arbetsställe utnyttja uppgiften för sitt uppdrag. Därvid får han dock inte röja uppgiften för annan.

arbetstagarorganisation, skyddsombud, *studerandeskyddsombud*, ledamot av skyddskommitté eller den som deltar i arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet på ett arbetsställe utnyttja uppgiften för sitt uppdrag. Därvid får han dock inte röja uppgiften för annan.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2010.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade år 2004 att tillkalla en särskild utredare för att göra en översyn av vissa delar av arbetsmiljölagen. I uppdraget ingick bl.a. att dels se över elevrepresentanters befogenheter och pröva om möjligheter finns att stärka bevakningen av elevers arbetsmiljö, dels utreda om samverkansbestämmelserna i 6 kap. AML bör ges en mer ändamålsenlig utformning mot bakgrund av utvecklingen av samverkan i arbetsmiljöfrågor på arbetsplatserna. Utredningen antog namnet Utredningen om arbetsmiljölagen. Utredningen redovisade sina förslag och överväganden i dessa delar i ett delbetänkande från år 2006 (SOU 2006:44). En sammanfattning av förslagen finns i bilaga 1. Utredningens lagförslag i nu aktuella delar finns i bilaga 2. Delbetänkandet remissbehandlades under hösten 2006. En komplettering av remissomgången skedde i december 2008. En förteckning över remissinstanserna finns i bilaga 3. En sammanställning av remissvaren finns tillgänglig i ärendet A/2007/355/ARM.

I tilläggsdirektiv från år 2005 gavs utredningen i uppdrag att även utreda styrka möjligheter för skyddsombud att agera till förmån för anställda i bemanningsföretag eller i andra företag där de anställdas arbetsmiljö i viktiga delar är beroende av ett inhyrar- eller beställarföretag. Utredningen redovisade sina förslag och överväganden i dessa delar i ett slutbetänkande från år 2007 (SOU 2007:43). En sammanfattning av förslagen finns i bilaga 4. Utredningens lagförslag i nu aktuella delar finns i bilaga 5. Slutbetänkandet remissbehandlades under hösten 2007. En förteckning över remissinstanserna finns i bilaga 6. En remissammanställning finns tillgänglig i ärendet A/2007/4930/ARM.

4 Elevers och studerandes medverkan i arbetsmiljöarbetet

4.1 Bakgrund

4.1.1 Nuvarande ordning

Arbetsmiljölagen gäller enligt 1 kap. 2 § för verksamhet där arbetstagare utför arbete för arbetsgivares räkning. Enligt 1 kap. 3 § gäller emellertid huvuddelen av lagen även den som genomgår utbildning. Med detta avses bl.a. förskoleklass, grundskola, gymnasium samt universitet och högskola.

I fråga om elevers medverkan i arbetsmiljöarbetet gäller den allmänna bestämmelsen i 3 kap. 1 a §, som föreskriver att arbetsgivare och arbetstagare ska samverka för att åstadkomma en god arbetsmiljö, även för

personer som genomgår utbildning. Bestämmelserna i 6 kap. om skyddsombud och skyddskommitté är däremot inte generellt tillämpliga. För elever finns i stället särskilda bestämmelser i 6 kap. 17 och 18 §§. I 17 § anges således att de som genomgår utbildning ska av huvudmannen för utbildningen ges tillfälle att genom elevskyddsombud medverka i skyddsverksamheten på arbetsstället, om det är rimligt med hänsyn till utbildningens art och utbildningsperiodens längd. Elevmedverkan gäller dock inte elever i lägre årskurs än årskurs 7 i grundskolan eller motsvarande ungdomsutbildning. I 18 § föreskrivs att elevskyddsombuden utses av eleverna. Huvudmannen för utbildningen ska se till att elevskyddsombuden får den utbildning och den ledighet som behövs för uppdraget. Vidare föreskrivs att elevskyddsombuden har rätt till den information som behövs för uppdraget med undantag av information om uppgifter som är föremål för tystnadsplikt enligt 7 kap. 13 § första stycket. I fråga om uppgifter som är föremål för sekretess i det allmänna verksamhet gäller sekretesslagen.

Arbetsmiljölagens bestämmelser om elevmedverkan kompletteras av regler i arbetsmiljöförordningen (AMF). I 6 a § anges att för varje årskurs på grundskolans högstadium och för varje linje och specialkurs om minst ett år i gymnasieskolan ska två företrädare för eleverna utses att medverka i skolans skyddsverksamhet såsom elevskyddsombud enligt 6 kap. 17 § AML. På utbildningsområdet i övrigt bestäms antalet elevskyddsombud med hänsyn till elevernas antal och arbetsförhållanden. Vidare anges i 8 a § AMF att två av de elevskyddsombud som har utsetts enligt 6 kap. 17 § AML får närvara och yttra sig vid skyddskommittésammanträden. Elevskyddsombuden inom varje skyddskommittéområde bestämmer själva vilken eller vilka som ska företräda dem vid sammanträdet.

I 18 b § AMF bemyndigas Statens skolverk och styrelserna för universitet och högskolor att för sina verksamhetsområden meddela föreskrifter för verkställighet av 6 kap. 17 § första stycket AML. Med stöd av detta bemyndigande meddelade Skolverket år 2004 föreskrifter om elevmedverkan i skolans arbetsmiljöarbete genom elevskyddsombud (SKOLFS 2004:13). Föreskrifterna, som utarbetades efter samråd med Arbetsmiljöverket, innehåller bl.a. bestämmelser om elevskyddsombudens roll att företräda eleverna och verka för en god arbetsmiljö samt rektors uppgifter att underlätta elevernas arbetsmiljöarbete t.ex. genom information. Inga motsvarande föreskrifter har hittills meddelats av styrelserna för universitet och högskolor.

Även Arbetsmiljöverkets föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete ska uppmärksammas här. Där anges bl.a. i 4 § att arbetsgivaren ska ge arbetstagarna, skyddsombuden och elevskyddsombuden möjlighet att medverka i det systematiska arbetsmiljöarbetet.

I 18 a § AMF hänvisas till flera skolförordningar som innehåller föreskrifter om ledighet för att fullgöra uppdraget som elevskyddsombud. I gymnasieförordningen (1987:743) och förordningen om gymnasieskolan (1994:741) regleras också elevskyddsombudens möjlighet att få stödundervisning.

Slutligen kan nämnas att det i skollagen (1985:1100) finns bestämmelser om att elever från och med grundskolan ska ha inflytande över hur deras utbildning utformas. I fråga om grundskolan anges i 4 kap. 2 § att

omfattningen och utformningen av elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad. När det gäller särskolan och specialsolan ska dessutom enligt 6 kap. 2 § respektive 7 kap. 2 § elevernas förutsättningar i övrigt beaktas. Närmare bestämmelser om elevinflytande finns i de olika skolförordningarna. Även studenter vid universitet och högskolor har enligt högskolelagen (1992:1434) rätt att utöva inflytande över utbildningen. Enligt 2 kap. 4 § högskolelagen har dessutom studenter vid högskolan rätt att vara representerade i högskolans styrelse.

4.1.2 Tidigare utredningar och förslag

Behovet av en förstärkning av elevrepresentanternas ställning i arbetsmiljöarbetet har tagits upp i flera tidigare sammanhang. I det följande redogör vi för huvuddragen av vad som har anförts om elevmedverkan för att ge en bild av de problem som finns och belysa behovet av lagstiftningsåtgärder för att förbättra situationen. För en utförligare redogörelse hänvisar vi till utredningens delbetänkande, SOU 2006:44 s. 145 ff.

Barnombudsmannen och Barnsäkerhetsdelegationen

Utredningen har beaktat de förslag som framställts i Barnombudsmannens årsrapporter för 1998, *Liten blir stor*, och 2001, *Båda är bäst, typ* samt i Barnsäkerhetsdelegationens slutbetänkande *Från barnolycksfall till barns rätt till säkerhet och utveckling* (SOU 2003:127).

I Barnombudsmannens rapporter föreslås att arbetsmiljölagen ges ett barnperspektiv, bl.a. genom att elevskyddsombuden får en förstärkt roll och att den nuvarande skyddsorganisationen kompletteras med en rätt för eleverna att utse elevskyddsombud från och med förskoleklass till och med årskurs 6.

I 1998 års rapport anför bl.a. följande. Elevskyddsombuden har en sämre rättslig ställning än vanliga skyddsombud. Eleverna är inte heller någon avtalspart eftersom de inte har någon facklig tillhörighet. De ställs därför ofta utanför när arbetsgivare och de anställdas fackliga företrädare förhandlar om samverkan. Dessutom måste man beakta att elevskyddsombuden själva är elever. Det innebär att deras ställning generellt sett är svag. Elevernas beroendeställning, bristande förhandlingsvana, avsaknad av egen organisation med förhandlingsrätt m.m. innebär att skyddsarbetet i praktiken erbjuder stora svårigheter beträffande det reella inflytandet. Många av de utsedda elevskyddsombuden ges inte heller möjlighet att delta i skyddsarbetet. Elevskyddsombudens ställning på högstadiet och gymnasiet måste förstärkas. Detta skulle kunna göras genom att införa förslags- och beslutanderätt för dem i skyddskommittéarbetet. Det bör också utvecklas nationella riktlinjer för utbildningen av elevskyddsombud.

I 2001 års rapport, som bl.a. handlar om stress i skolan, sägs att forskare och eleverna själva poängterar att en viktig faktor för att öka trivseln i skolan och minska risken för ohälsa är att ge eleverna möjlighet att påverka sin egen situation. Studier av vuxna visar att bristande inflytande i kombination med höga krav påverkar risken för stressrelaterad

sjuklighet. Denna situation råder i skolan, främst på högstadiet och gymnasiet, där ett ökat elevinflytande därför kan väntas vara hälsofrämjande.

I utredningens betänkande redogörs även för Barnombudsmannens årsrapport 2003 (se SOU 2006:44 s. 154).

Vidare har Barnombudsmannen i början av år 2006 gett ut en rapport om arbetsmiljön i skolan, *Vill man gå på toa ligger man illa till – Om arbetsmiljön i skolan* (BR2006:01). I fråga om elevskyddsombudens befogenheter framförs i rapporten att elevskyddsombuden måste få samma rättigheter som andra skyddsombud, såsom rösträtt på skyddskommittémöten och stoppningsrätt, dvs. rätt att avbryta farligt arbete.

Barnsäkerhetsdelegationen har i sitt slutbetänkande föreslagit förändringar när det gäller elevskyddsombuden. För att öka deras inflytande och möjligheter att påverka skolans arbetsmiljö föreslås en ändring i 8 a § AMF med innebörd att elevskyddsombud inte bara ska få närvara och yttra sig vid skyddskommittésammanträden utan också få rätt att lägga förslag och rösta vid skyddskommittésammanträden i frågor som rör elevernas arbetsmiljö. Vidare anser delegationen att även elever från förskoleklass till årskurs 6 bör få rätt att utse elevskyddsombud. För att arbetsmiljöfrågorna för dessa elever ska bevakas med tyngd föreslås också att det inrättas vuxna barnskyddsombud.

Arbetsmiljöverket

Arbetsmiljöverkets uppfattning om elevskyddsombudens deltagande i skolans arbetsmiljöarbete redovisas på följande sätt i en rapport från 2002 (Rapport 2002:10, *Skolans arbetsmiljö – resultat av en enkätundersökning våren 2002*). Vid inspektioner framkommer att skolledare och lärare har svårt att finna former för elevinflytande och samverkan, även om variationen är stor mellan kommunerna och mellan olika skolor i en kommun. Allt fler skolor har visserligen elevskyddsombud men deras roll är ofta diffus. De har inte full insyn och därmed små möjligheter att påverka. - De fysiska arbetsmiljöproblemen i skolan tycks vara kvar i samma utsträckning som de funnits under hela 90-talet. Det finns problem med bl.a. ventilation, buller, lokaler, möblering samt bristande städning och underhåll. De psykosociala arbetsmiljöproblemen har ökat i skolan under 90-talet precis som i alla andra arbetsmiljöer och i samhället i stort. Flera studier visar att eleverna under de senaste åren blivit allt mer stressade och att deras psykiska hälsotillstånd försämrats. - En viktig aspekt av elevernas arbetsmiljö är möjligheten till inflytande. Det är väl känt att möjligheten att kunna påverka sin arbetssituation har stor betydelse för välbefinnandet och hälsan. Det behövs en bättre dialog mellan elever och vuxna på skolan. Från och med årskurs sju ska eleverna ges möjlighet att delta i skolans arbetsmiljöarbete. Elevskyddsombud finns i nästan alla gymnasieskolor även om formerna för utbildning och samverkan i arbetsmiljöfrågor behöver förtydligas. Det saknas riktlinjer för vad utbildning av elevskyddsombud ska innehålla och vem som bör hålla i utbildningen.

Arbetsmiljöverket genomförde år 2005 en kartläggning av studenternas medverkan i arbetsmiljöarbetet på landets samtliga 48 universitet och

högskolor. I en rapport som färdigställdes i februari 2006 (*Universitet och högskola – en kartläggning av studenternas medverkan i arbetsmiljöarbetet på landets universitet och högskolor*) anförs bl.a. följande. Generellt är antalet elevskyddsombud på de flesta universitet och högskolor så pass lågt att en övergripande påverkan på arbetsmiljöfrågorna troligen får ses som ganska ringa. Enligt undersökningen finns det vid åtta av de tio största universiteten och högskolorna mellan noll och tio elevskyddsombud. Ett universitet utmärker sig med 40 elevskyddsombud. Antalet elevskyddsombud kan jämföras med undersökningens uppgifter om antalet skyddsombud för personalen vid samma universitet och högskolor; vid hälften av dessa finns över 100 skyddsombud. - Systemet med elevskyddsombud fungerar bristfälligt på de flesta universitet och högskolor. Endast fem av universiteten och högskolorna anger att de ger elevskyddsombuden en arbetsmiljöutbildning, trots att det är tydligt i arbetsmiljölagen att arbetsgivaren ska se till att ombuden får den utbildning de behöver. Studenterna är i de flesta fall inte integrerade i det arbetsmiljöarbete som pågår. Det finns skäl att ta den kritik på allvar som representanterna för studentkårerna framför. Det finns två utgångspunkter i kritiken. Den ena är att det sätt som lagstiftningen slår samman begreppet elevskyddsombud för myndiga studenter på universitet/högskolor och elever från och med årskurs 7 kan bidra till att rollen inte tas på allvar på universitet och högskolor. Den andra är att elevskyddsombuden inte har någon egen möjlighet att påkalla Arbetsmiljöverkets uppmärksamhet genom att åberopa 6 kap. 6 a och 7 §§ AML. Elevskyddsombuden är dessutom att betrakta som adjungerade ledamöter i skyddskommittén och har därför ingen förslagsrätt i formell mening.

Statens skolverk

I samband med att Skolverket utarbetade sina föreskrifter om elevskyddsombud (se avsnitt 4.1.1 Nuvarande ordning) upprättades i september 2003 en rapport med förslag till föreskrifter och det underlag som tagits fram för att kunna utforma föreskrifterna. I rapporten pekar Skolverket på vissa områden där lagstiftningen om elevmedverkan i arbetsmiljöarbetet skulle kunna ses över. Verket anför bl.a. att frågan om att ge elevskyddsombuden en starkare ställning är mycket angelägen. Ett konkret exempel på behovet av en översyn anges vara att Skolverkets bemyndigande att utfärda verkställighetsföreskrifter för elevskyddsombud begränsats till 6 kap. 17 § första stycket AML. Detta medför att föreskrifterna bara kan behandla delar av elevskyddsombudens verksamhet.

I utredningens delbetänkande redogörs även för Skolverkets rapport år 2001 om elevinflytande, verkets rapporter om attityder till skolan 2003 och verkets årsrapport från utbildningsinspektionen 2004 (se SOU 2006:44 s. 148 ff. och 154 ff.).

4.1.3 Synpunkter som framkommit under utredningsarbetet

Utredningen har inhämtat synpunkter om elevrepresentanternas befogenheter från organisationer på arbetsmarknaden och från berörda myndig-

heter. I syfte att få in synpunkter från elever och andra studerande har utredningen haft möten med flera elev- och studentorganisationer samt några enskilda studerande. Utredningen har även diskuterat frågor kring elevskyddsombud vid ett ungdomsråd hos Barnombudsmannen och vid ett möte med Socialdepartementets barn- och ungdomsreferensgrupp. Frågor om arbetsmiljö och inflytande har också tagits upp med ett par skolklasser i årskurs 4 och 5. Slutligen har några elev- och studentorganisationer skrivit till utredningen på eget initiativ. I delbetänkandet redogörs för vad som framförts i dessa olika sammanhang, se SOU 2006:44 s. 159 ff.

4.2 Allmänna utgångspunkter

Systemet med elevskyddsombud infördes år 1990. Tanken var att elevskyddsombuden skulle ges möjlighet att medverka i skyddsarbetet i alla väsentliga avseenden, bl.a. genom att delta i planering av nya eller ändrade lokaler, arbetsmetoder eller arbetsförhållanden i övrigt. Elevskyddsombuden skulle i den dagliga verksamheten kunna observera, kanalisera och hjälpa till med lösning av arbetsmiljöfrågor. Det ansågs också viktigt att eleverna var med i de diskussioner om skolans arbetsmiljö som förs i skyddskommittéerna. (Se prop. 1989/90:61 s. 9.)

Utredningen har nu funnit att systemet med elevskyddsombud inte fungerar som det var avsett. En mängd brister med systemet förekommer i praktiken. Det finns inte alltid elevskyddsombud där det ska finnas. Det finns brister i fråga om information och utbildning. De elevskyddsombud som finns deltar ofta inte i arbetsmiljöarbetet i avsedd omfattning. Elevskyddsombuden upplever ibland att de inte tas på allvar.

Det råder mot den bakgrunden ingen tvekan om att åtgärder behöver vidtas för att stärka elevrepresentanternas ställning i arbetsmiljöarbetet. I denna lagrådsremiss föreslår vi därför ändringar i arbetsmiljölagstiftningen i syfte att förbättra situationen.

En del av problemen med att tillämpa arbetsmiljölagens system med elevskyddsombud hänger emellertid enligt utredningen samman med att lagen primärt är utformad för relationen mellan arbetsgivare och arbetstagare och till stor del utgår från att arbetstagarna får stöd av en arbetstagarorganisation. Förhållandena för elever och studerande skiljer sig från arbetstagarnas situation på flera sätt, vilket gör att arbetsmiljölagen oundvikligen passar mindre bra på utbildningsområdet.

Ett problemområde som inte kan lösas helt tillfredsställande genom arbetsmiljölagstiftningen gäller frågor kring hur uppdraget som elevskyddsombud påverkar elevernas och de studerandes studier och betyg. Enligt arbetsmiljölagen har elevskyddsombud, i likhet med vanliga skyddsombud, rätt till den ledighet som behövs för uppdraget (6 kap. 18 § AML). Vid tillkomsten av reglerna om elevskyddsombud förutsattes att närmare bestämmelser om ledighet och extraundervisning skulle meddelas genom föreskrifter i skolförfattningarna. Föreskrifter om ledighet för att fullgöra uppdraget som elevskyddsombud har i stor utsträckning meddelats i skolförordningar (se hänvisningarna i 18 a § AMF). Rätt till stödundervisning för undervisning som elevskyddsombuden går miste

om på grund av uppdraget finns däremot föreskrivet endast på gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.

Även om elevskyddsombuden har rätt till ledighet för uppdraget kvarstår det faktum att uppdraget kan innebära merarbete för eleverna i fråga, eftersom de för att uppnå vissa kunskapskrav kan behöva ta igen förlorad lektionstid – t.ex. genom extra undervisning eller självstudier. Detta gäller även för vuxna studerande på högskoleområdet m.m., där mistad studietid kan inverka negativt på studieresultatet och i sista hand kan tänkas påverka rätten till studiemedel. Under utredningens arbete har elevorganisationer framfört att ett sätt att göra rollen som elevskyddsombud mera attraktiv skulle kunna vara att utbildning på arbetsmiljöområdet och arbetet som elevskyddsombud får tillgodoräknas inom skolarbetet, dvs. som ett ämne som genomförs på ordinarie skoltid och ger rätt till betyg. Vidare har framhållits att det är viktigt att betygen i andra ämnen inte påverkas negativt av elevens arbetsmiljöarbete. Även representanter för vuxna studerande har pekat på problemet med att elevskyddsombuden på grund av sitt uppdrag måste ta igen förlorad studietid.

Den här problematiken handlar dock om specifika skol- och studiefrågor, såsom innehållet i läroplaner, kunskapskrav, betyg och rätten till studiemedel. Dessa frågor hör inte hemma i arbetsmiljölagstiftningen.

Man kan naturligtvis fråga sig om det är lämpligt att arbetsmiljölagen över huvud taget omfattar personer som genomgår utbildning. Ett alternativ skulle kunna vara att frågor om elevers och studerandes arbetsmiljö samt deras inflytande i arbetsmiljöfrågor i stället regleras i utbildningsväsendets författningar. Detta alternativ har förordats från några håll i samband med remitteringen av utredningens förslag.

Vi anser dock för vår del att övervägande skäl talar för att tills vidare behålla den nuvarande ordningen och reglera arbetsmiljöfrågorna i arbetsmiljölagstiftningen och inte i utbildningsväsendets författningar. Det är inte aktuellt att föreslå att elever och andra studerande ska tas bort från arbetsmiljölagens tillämpningsområde och i stället utforma något helt annat regelverk i skollagstiftningen. Vi har alltså inte funnit skäl att avskaffa systemet med elevskyddsombud, utan förslagen i denna lagrådsremiss är inriktade på att förbättra det nuvarande systemet.

När det gäller den förstärkning av elevrepresentanternas befogenheter som är möjlig att genomföra i arbetsmiljölagstiftningen är, som utredningen konstaterat, förutsättningarna inte desamma för alla elever och studerande. Detta har resulterat i att våra förslag skiljer sig mellan olika elever och studerande. De som genomgår utbildning kan lämpligen delas in i följande tre grupper:

- de yngre eleverna samt elever i särskola och vuxenutbildning för utvecklingsstörda (särsvux),
- elever i grundskolans årskurs 7–9 och specialskolans årskurs 7–10 samt gymnasieskolan, och
- de som genomgår eftergymnasial utbildning och annan utbildning för vuxna än vuxenutbildning för utvecklingsstörda.

När det gäller elevskyddsombuden i den andra gruppen, grundskolans årskurs 7–9 och specialskolans årskurs 7–10 samt gymnasieskolan, har utredningen funnit att en stor del av de problem som påtalats varit hänförliga till den praktiska tillämpningen av reglerna i arbetsmiljölagstift-

ningen snarare än reglerna i sig. Det finns visserligen enligt utredningen en del områden där förbättringar kan ske genom författningsändringar. Problemen kan dock enligt utredningen lösas utan lagändringar. Utredningen har här föreslagit ändringar i arbetsmiljöförordningen för att bl.a. förbättra elevskyddsombudens möjligheter att delta i skyddskommittén (se SOU 2006:44 s. 172 ff.). Vi fortsätter bereda dessa förslag till förordningsändringar med målsättningen att stärka även dessa elevers medverkan i arbetsmiljöarbetet, men vi lämnar nu inga förslag till lagändringar beträffande eleverna i denna grupp.

Utredningen har även lämnat förslag till andra ändringar i arbetsmiljöförordningen i syfte att förbättra arbetsmiljön för de som genomgår utbildning, bl.a. när det gäller frågor om utbildning av elev- och studerandeskyddsombud samt bemyndigande att meddela föreskrifter (se SOU 2006:44 s. 186 ff.). Vi fortsätter bereda även dessa förslag i syfte att komma till rätta med de problem som finns beträffande arbetsmiljöarbetet på utbildningsområdet.

Det kan vidare nämnas att utredningen övervägt om tillämpningsområdet för arbetsmiljölagen bör utvidgas till att omfatta inte bara de som genomgår utbildning utan även barn i förskola eller fritidshem men kommit till slutsatsen att så inte bör ske (se SOU 2006:44 s. 77 ff.). Frågan behandlas inte närmare i denna lagrådsremiss.

I det följande tar vi i skilda avsnitt upp förslag till lagändringar som rör dels de yngre eleverna samt elever i särskola och vuxenutbildning för utvecklingsstörda (sär vux), dels studerande på eftergymnasial utbildning och annan utbildning för vuxna än vuxenutbildning för utvecklingsstörda.

4.3 Överväganden och förslag

4.3.1 De yngre eleverna samt elever i särskola och vuxenutbildning för utvecklingsstörda

Regeringens förslag: Elevers rätt till deltagande i arbetsmiljöarbetet stärks och förtydligas genom att det i arbetsmiljölagen slås fast att även yngre elever samt elever i särskola och vuxenutbildning för utvecklingsstörda (sär vux) har rätt att delta i arbetsmiljöarbetet efter ålder, mognad och förutsättningar i övrigt.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens (se SOU 2006:44 s. 135).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser som yttrat sig över förslaget tillstyrker det eller lämnar det utan erinran. Det gäller t.ex. *Arbetsdomstolen, Myndigheten för skolutveckling* samt *Sveriges Kommuner och Landsting, Barnombudsmannen och Landsorganisationen i Sverige (LO)* anser att även dessa elever ska få utse elevskyddsombud.

Skälen för regeringens förslag: Som tidigare framgått omfattas elever i förskoleklass och elever till och med årskurs 6 av stora delar av arbetsmiljölagen, däribland den allmänna bestämmelsen om samverkan i 3 kap.

1 a §. Dessa elever omfattas däremot inte av bestämmelserna om elevskyddsombud i 6 kap. 17 § första stycket. Således anges i andra stycket samma paragraf att elevmedverkan inte gäller elever i lägre årskurs än årskurs 7 i grundskolan eller motsvarande ungdomsutbildning. I förarbetena till denna lagstiftning framhölls dock att även de yngre barnen utgör en resurs som det gäller att tillvarata samt att de yngre eleverna i takt med sin mognad bör få möjlighet att delta i skolans arbetsmiljöarbete i olika former vid sidan av det organiserade skyddsarbetet (prop. 1989/90:61 s. 17).

Barnombudsmannen och *LO* anser alltså att dessa elever bör få utse egna elevskyddsombud. Frågan är emellertid om en sådan åtgärd verkligen skulle leda till en bättre arbetsmiljö. De tillämpningsproblem som finns med de befintliga elevskyddsombuden skulle enligt vår mening sannolikt vara ännu större i denna åldersgrupp. Vi delar utredningens uppfattning att ansvaret för så unga elevers arbetsmiljö helt och hållet bör ligga på vuxna personer, dvs. i första hand de som ansvarar för skolverksamheten i fråga. Därtill finns Arbetsmiljöverket som tillsynsmyndighet för dessa barns arbetsmiljö, samt den angränsande tillsyn som bedrivs av andra myndigheter. Att utse så unga elever till elevskyddsombud kan innebära att de får axla ett ansvar som de inte är mogna för. Någon formaliserad elevmedverkan genom elevskyddsombud bör därför inte införas för dessa elever. Vi gör därmed ingen annan bedömning än den som gjordes år 1990 när arbetsmiljölagen utvidgades till denna åldersgrupp.

Det är emellertid viktigt att de yngre eleverna får delta i skolans arbetsmiljöarbete i takt med deras ålder och mognad. Detta framgår enligt vår mening inte tillräckligt tydligt med dagens reglering. Formuleringen i 6 kap. 17 § andra stycket AML, att elevmedverkan inte gäller elever i lägre årskurs än årskurs 7, kan tvärtom ge intrycket att dessa elever inte ska delta i skolans arbetsmiljöarbete över huvud taget.

Vi föreslår därför att det inledningsvis i 6 kap. 17 § AML slås fast en generell rätt för alla som genomgår utbildning att medverka i arbetsmiljöarbetet, om det är rimligt med hänsyn till utbildningens art och utbildningsperiodens längd. För de yngre eleverna och för eleverna i särskola och särvux föreslås därutöver ett särskilt stycke där det anges att omfattningen och utformningen av elevernas deltagande i skolans arbetsmiljöarbete ska anpassas efter deras ålder, mognad och förutsättningar i övrigt. Ett sådant deltagande kan anpassas till en lämplig nivå för eleverna i fråga utan att bli betungande för dem. På så sätt kan deras kännedom och åsikter om den egna arbetsmiljön tas till vara. Förhoppningsvis kan detta också ge eleverna vissa förberedande kunskaper och inspiration för framtida engagemang i arbetsmiljöfrågor.

Det som nu sagts bör gälla för elever i förskoleklass och i årskurs 1–6 i grundskolan och specialskolan, elever i sameskolan (som endast sträcker sig t.o.m. årskurs 6) samt elever i den obligatoriska särskolan. Det bör även enligt vår mening gälla för elever i gymnasieskolan och inom vuxenutbildning för utvecklingsstörda (särvux), även om förutsättningarna för dessa elever att delta i arbetsmiljöarbetet naturligtvis kan vara mycket varierande och ibland skilja sig markant från de yngre elevernas förutsättningar.

4.3.2 De som genomgår eftergymnasial utbildning och annan utbildning för vuxna

Regeringens förslag: Vuxna studerandes rätt till deltagande i arbetsmiljöarbetet stärks och förtydligas på i huvudsak följande sätt.

Det införs ett system med studerandeskyddsombud. Studerandeskyddsombuden ska bl.a. ingå som ledamöter i skyddskommittén och ha rätt att få information i samma utsträckning som andra skyddsombud och ledamöter i skyddskommittén. Studerandeskyddsombud ska också ha rätt att driva ärenden enligt 6 kap. 6 a § AML och att överklaga Arbetsmiljöverkets beslut för att ta till vara de studerandes intressen i arbetsmiljöfrågor. Deras utökade rättigheter garanteras genom att de får en möjlighet att föra skadeståndstalan om de hindras i sitt uppdrag.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens (se SOU 2006:44 s. 135). Skillnaden avser endast rätten att överklaga Arbetsmiljöverkets beslut.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser som yttrat sig över förslaget tillstyrker det eller lämnar det utan erinran. Det gäller t.ex. *Arbetsdomstolen*, *Myndigheten för skolutveckling*, *Göteborgs universitet*, *Blekinge Tekniska Högskola*, *Svenskt Näringsliv* och *LO. Högskoleverket* tillstyrker förslaget men anser att studerandeskyddsombud bör få stoppningsrätt. *Sveriges Universitets- & Högskoleförbund* tillstyrker i huvudsak förslaget men är tveksamt till att studerandeskyddsombud ska ha rätt att få en prövning hos Arbetsmiljöverket om föreläggande eller förbud enligt 7 kap. 7 § AML ska meddelas. Även *Arbetsmiljöverket* tillstyrker förslaget men anser att sättet att utse studerandeskyddsombud bör förtydligas. *Sveriges förenade studentkårer* tillstyrker förslaget men anser att det i lagen bör anges att det vid universitet och högskolor är studentkåren som utser studerandeskyddsombuden. *Sveriges akademikers centralorganisation (SACO)* tillstyrker förslaget under förutsättning att studerandeskyddsombuden får adekvat utbildning och extra stöd när de missat föreläsningar till följd av deltagande i arbetsmiljöarbetet. *Arbetslivsinstitutet* anser att det inte bör föreskrivas i arbetsmiljölagen hur många studerandeskyddsombud som ska ingå i skyddskommittén.

Skälen för regeringens förslag

Studerandeskyddsombud

Eftersom de som genomgår eftergymnasial utbildning och annan utbildning för vuxna nästan uteslutande är myndiga personer anser vi att deras representanter i arbetsmiljöfrågor bör kunna ha större befogenheter än elevskyddsombuden i skolan. Samtidigt kan någon fullständig likhet med arbetstagarnas skyddsombud inte uppnås. Detta hänger samman med att det här inte är fråga om en relation mellan arbetsgivare och arbetstagare samt att studeranderepresentanterna inte kan förutsättas ha samma stöd av en facklig organisation som arbetstagare har.

Ett förhållande som påtalats från många håll är att uttrycket elever i arbetsmiljölagen och arbetsmiljöförordningen används för samtliga personer som genomgår utbildning. Ordvalet leder knappast tanken till vuxna studerande. För att bättre återspegla att arbetsmiljölagen inte bara gäller för skolelever utan även för vuxna studerande på exempelvis universitet och högskola föreslår vi att ordet elever genomgående kompletteras med studerande.

På motsvarande sätt är benämningen elevskyddsombud mindre lämplig för vuxna studerandes representanter i arbetsmiljöfrågor. På grund av detta, och då dessa representanter bör ha andra befogenheter än elevskyddsombuden, är det också lämpligt att de får en annan beteckning. Vi föreslår att de som genomgår eftergymnasial utbildning och annan utbildning för vuxna ska företrädas i arbetsmiljöarbetet av studerandeskyddsombud. Eftersom det kan förekomma att även enstaka omyndiga personer studerar på dessa nivåer bör föreskrivas att studerandeskyddsombuden ska vara minst 18 år. Behovet av åldersgräns hänger samman med att studerandeskyddsombuden, enligt vad som kommer att framgå nedan, föreslås få avsevärt utökade befogenheter.

Utredningen har övervägt möjligheten att knyta valet av studerandeskyddsombud till befintliga demokratiska former såsom studentkår eller dylikt. Som utredningen konstaterat finns emellertid inga reglerade demokratiska organ som omfattar hela det aktuella utbildningsområdet. Det är i dag endast studenter vid statliga universitet och högskolor som är skyldiga att tillhöra en studerandekår, en nation eller annan studentförening – det så kallade kårobligatoriet. Frågan om kårobligatoriets avvecklande bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Mot den bakgrunden har utredningen inte ansett det möjligt att föreslå att studerandeskyddsombud ska utses av några särskilda demokratiska organ eller genom samma valförfarande som tillämpas för dessa. Vi ansluter oss till den bedömningen.

På motsvarande sätt som gäller i dag för elevskyddsombud bör det alltså anges i 6 kap. 18 § första stycket AML att de studerande själva utser sina studerandeskyddsombud. Eftersom inget särskilt valförfarande föreslås får studenterna själva bestämma på vilket sätt de ska utse sina ombud. Det finns inget som hindrar att de själva bestämmer att tillämpa det vanliga valförfarandet inom t.ex. studentkåren där en sådan finns.

Det ska tilläggas att när det gäller val av studerandeskyddsombud är det förstås av grundläggande betydelse att de studerande känner till att de har rätt att välja sådana representanter. Ansvaret för detta kommer att ligga på huvudmannen för utbildningen, som enligt 6 kap. 17 § AML ska ge de som genomgår utbildning tillfälle att medverka i arbetsmiljöarbetet i olika former. I Skolverkets föreskrifter om elevskyddsombud har denna skyldighet preciserats. Där anges att rektor ska se till att alla elever informeras om på vilket sätt och i vilka former de har rätt att delta i arbetsmiljöarbetet. Vidare anges att rektor ska se till att skolans elever och personal informeras om vilket eller vilka elevskyddsombud som valts att företräda en viss grupp elever. Styrelserna för universitet och högskolor är enligt 18 a § AMF bemyndigade att meddela motsvarande föreskrifter på högskoleområdet. Som information kan nämnas att utredningen föreslagit att även Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning omfattas av förordningens bemyndigande.

När det gäller utbildning och ledighet för studerandeskyddsombuden föreslår vi att det i 6 kap. 18 § andra stycket AML föreskrivs att huvudmannen för utbildningen ska se till att studerandeskyddsombuden får den utbildning och den ledighet som behövs för uppdraget. Utredningen har bedömt att utbildningsbehovet kommer att vara stort för de nya studerandeskyddsombuden. Utredningen har emellertid inte funnit anledning att föreslå några lagändringar i detta avseende. De riktlinjer som behövs kan enligt utredningen utfärdas i form av verkställighetsföreskrifter till 6 kap. 18 § andra stycket AML. Vi delar utredningens bedömning att någon lagstiftningsåtgärd inte är påkallad.

I det följande tar vi under skilda rubriker upp vilka förstärkningar som enligt vår mening bör ske av studerandeskyddsombudens befogenheter i förhållande till vad som nu gäller för elevskyddsombuden.

Ärenden enligt 6 kap. 6 a § AML

Studerandeskyddsombuden bör enligt vår mening kunna få samma rättigheter som vanliga skyddsombud enligt 6 kap. 6 a § AML. Det skulle bl.a. innebära att även ett studerandeskyddsombud har rätt att få en prövning hos Arbetsmiljöverket huruvida föreläggande eller förbud enligt 7 kap. 7 § ska meddelas. I likhet med vanliga skyddsombud måste ett studerandeskyddsombud i sådant fall först vända sig till utbildningsanordnaren med sin begäran. Även rätten att direkt påkalla skyddskommitténs behandling av en arbetsmiljöfråga, som följer av paragrafens andra stycke, bör tillkomma studerandeskyddsombuden. Således föreslår vi att vad som i dag sägs i 6 kap. 6 a § om skyddsombud också ska gälla för studerandeskyddsombud.

En konsekvens om studerandeskyddsombuden får rätt att driva ärenden enligt 6 kap. 6 a § hos Arbetsmiljöverket blir att de också bör kunna överklaga verkets beslut i dessa ärenden. För detta krävs en ändring i 9 kap. 3 § angående vem som har rätt att överklaga beslut. Utredningen har på denna punkt föreslagit att studerandeskyddsombud ska kunna överklaga beslut i sådana ärenden där studerandeskyddsombud kan vara part. Den närmare innebörden av denna avgränsning har utredningen emellertid inte utvecklat. Vi anser att bestämmelsen i stället bör få en utformning som närmare ansluter till den rätt att överklaga som tillkommer arbetstagares skyddsombud. Vi föreslår således att studerandeskyddsombud ges rätt att överklaga Arbetsmiljöverkets beslut för att ta tillvara de studerandes intressen i ärenden enligt arbetsmiljölagen.

Skyddskommittén

Det är enligt vår mening över huvud taget inte nödvändigt med några restriktioner för studerandeskyddsombudens deltagande i skyddskommittéarbetet. De bör således ha samma rättigheter och skyldigheter som övriga deltagare i skyddskommittén. Vi föreslår därför ett tillägg i 6 kap. 8 § AML om att studerandeskyddsombud ska ingå som ledamöter i skyddskommittén.

I princip bör därmed de regler som gäller för övriga ledamöter i skyddskommittén också gälla för de studerandeskyddsombud som ingår i

kommittén. Bestämmelsen i 6 kap. 15 § AML om garantier för ledamot i skyddskommitté kan dock inte tillämpas fullt ut för ledamöter som är studerandeskyddsombud. Vi återkommer till detta nedan under rubriken Hur ska studerandeskyddsombudens utökade rättigheter garanteras?

Antalet ledamöter i skyddskommittén regleras normalt i avtal mellan arbetsmarknadens parter. Den möjligheten står inte öppen när det gäller elevskyddsombud. I stället föreskrivs i 8 a § AMF att två elevskyddsombud får närvara och yttra sig vid skyddskommittésammanträden. Elevskyddsombuden inom varje skyddskommittéområde bestämmer själva vilka som ska företräda dem vid sammanträdet. På motsvarande sätt bör studerandeskyddsombuden själva få bestämma vilka av dem som ska ingå i skyddskommittén. Vi anser liksom utredningen att två personer kan vara ett lämpligt antal även när det gäller studerandeskyddsombud. I undantagsfall kan tänkas att det finns arbetsställen med endast ett studerandeskyddsombud. Självfallet kan det då endast bli fråga om en deltagare. Detta behöver inte anges särskilt i lagen.

Rätten till information

Vanliga skyddsombud har enligt 6 kap. 6 § AML rätt till de upplysningar som behövs för ombudets verksamhet. Detta kan gälla även hemlig information. Även en skyddskommittéledamot kan få del av sådana uppgifter om de behandlas i skyddskommittén. Skyddskommittéledamöternas rätt till information anses följa av bestämmelserna om skyddskommitténs uppgifter enligt 6 kap. 9 § AML.

Inom den privata sektorn har skyddsombud och ledamöter i skyddskommitté tystnadsplikt enligt 7 kap. 13 § AML bl.a. för uppgifter om affärsförhållanden och enskilda personliga förhållanden. I fråga om arbetsställen i det allmänna verksamhet gäller i stället bestämmelser i sekretesslagen (1980:100). Grundprincipen är att offentliganställda ska ha samma rätt till information som privatanställda. Att information som är hemlig enligt sekretesslagen kan lämnas till skyddsombud och ledamot i skyddskommitté grundar sig på 14 kap. 7 § första stycket sekretesslagen, där det bl.a. sägs att sekretess enligt vissa paragrafer inte hindrar att myndighet fullgör vad som i lag är föreskrivet om skyldighet att lämna information till skyddsombud. Vidare anges att sekretess inte heller hindrar att myndighet lämnar sådan information till ledamot i skyddskommitté som behövs för hans uppdrag. Av andra stycket i samma paragraf följer att om en person som fått uppgifter med stöd av dessa bestämmelser är knuten till myndigheten på ett sätt som närmare anges i 1 kap. 6 § sekretesslagen, har personen tystnadsplikt för uppgiften i fråga. Om sekretessbelagda uppgifter lämnas till någon som inte är knuten till myndigheten på det sättet får myndigheten enligt 14 kap. 10 § första stycket 2 sekretesslagen ställa upp förbehåll om tystnadsplikt. Brott mot arbetsmiljölagens och sekretesslagens bestämmelser om tystnadsplikt sanktioneras genom en ansvarsbestämmelse i 20 kap. 3 § brottsbalken.

Enligt nuvarande 6 kap. 18 § AML har elevskyddsombuden rätt till den information som behövs för uppdraget med undantag av uppgifter som är föremål för tystnadsplikt enligt 7 kap. 13 § första stycket AML. I fråga

om uppgifter som är föremål för sekretess i det allmännas verksamhet gäller sekretesslagen. Eftersom elevskyddsombud inte omfattas av inskränkningen i sekretessen enligt 14 kap. 7 § sekretesslagen kan inte hemlig information lämnas ut till elevskyddsombud med stöd av den paragrafen. Motiveringen för denna ordning är i huvudsak att det inte ansetts lämpligt att elevskyddsombuden är närvarande när känsliga frågor om enskilda personliga förhållanden behandlas. De sanktionsmöjligheter enligt brottsbalken som följer av brott mot tystnadsplikten utgör också en anledning till varför elevskyddsombuden, som till en del inte är myndiga, inte likställs med arbetstagarnas skyddsombud när det gäller rätten till hemlig information.

Vårt förslag till bestämmelser om studerandeskyddsombud innebär att personer som utses till studerandeskyddsombud ska vara minst 18 år. Samtliga studerandeskyddsombud kommer således att vara tillräckligt gamla för att kunna ställas till ansvar för brott mot tystnadsplikten om det skulle bli aktuellt. Vi kan inte se att vuxna studerandeskyddsombud skulle vara mindre lämpade än exempelvis vanliga skyddsombud att ta del av eventuella känsliga uppgifter om enskilda personliga förhållanden. I sammanhanget kan framhållas att den särskilt stränga sekretessen beträffande elevvård i 7 kap. 9 § sekretesslagen inte inskränks enligt 14 kap. 7 § sekretesslagen. Sådan information får alltså ändå inte lämnas ut med stöd av den paragrafen.

Det är också viktigt att de studerandeskyddsombud som ingår i skyddskommittén har samma rätt till information som övriga ledamöter i skyddskommittén så att deras deltagande i detta arbete inte i praktiken inskränks på grund av att de får bristfällig information.

Vi föreslår därför att studerandeskyddsombuden, i likhet med skyddsombud och övriga ledamöter i skyddskommittén, får en oinskränkt rätt till den information som behövs för uppdraget. När det gäller privat verksamhet innebär detta ändringar i 6 kap. 18 § och 7 kap. 13 § AML. För offentlig verksamhet krävs ändringar i 14 kap. 7 § sekretesslagen.

När det gäller frågan om tystnadsplikt i offentlig verksamhet torde ett studerandeskyddsombud vanligtvis inte vara att anse som knuten till myndigheten på det sätt som anges i 1 kap. 6 § sekretesslagen. Bestämmelsen om tystnadsplikt i 14 kap. 7 § andra stycket sekretesslagen blir därmed som regel inte tillämplig på studerandeskyddsombuden. Myndigheten får i stället ställa upp förbehåll om tystnadsplikt enligt 14 kap. 10 § första stycket 2 sekretesslagen.

En bestämmelse som sammanhänger med rätten till information är 7 kap. 14 § AML. Där anges att tillsynsmyndigheten ska tillställa skyddsombudet en avskrift av de skriftliga meddelanden i skyddsfrågor som lämnas till ett arbetsställe. Denna informationsskyldighet bör gälla även i förhållande till studerandeskyddsombud. I likhet med vad som nu gäller för skyddsombud kan då studerandeskyddsombud, till följd av den föreslagna ändringen i 14 kap. 7 § sekretesslagen, få sådana meddelanden även om de är sekretessbelagda hos tillsynsorganet enligt 7 kap. 8 § eller 8 kap. 2 § sekretesslagen. I fråga om tystnadsplikt för hemliga uppgifter i sådana meddelanden hänvisas till författningskommentaren till 7 kap. 14 § AML.

Studerandeskyddsombud bör inte ha stoppningsrätt

Stoppningsrätten enligt 6 kap. 7 § AML innebär i huvudsak att ett skyddsombud kan avbryta arbete som innebär omedelbar och allvarlig fara för arbetstagares liv eller hälsa, om rättelse inte genast kan uppnås genom arbetsgivaren. Beslutet gäller till dess Arbetsmiljöverket hunnit ta ställning i frågan. *Högskoleverket* och *Sveriges förenade studentkårer* har ifrågasatt utredningens bedömning att studerandeskyddsombud inte bör få stoppningsrätt.

När det gäller frågan om elevskyddsombud borde få stoppningsrätt anfördes i förarbetena till bestämmelserna om elevskyddsombud att någon fullständig anpassning till de regler som gäller för arbetstagarnas skyddsombud inte kan ske. Vidare konstaterades att bestämmelser i arbetsmiljölagen som har en i huvudsak arbetsrättslig grund inte kan föras över till elevområdet. Detta ansågs i synnerhet gälla bestämmelsen om stoppningsrätt i 6 kap. 7 § AML. Stoppningsrättens betydelse när det gäller arbetstagare angavs ligga i att upphörande med arbetet inte arbetsrättsligt kan betraktas som arbetsvägran när ett skyddsombud har stoppat arbetet. (Se prop. 1989/90:61 s. 10.) Elevskyddsombuden fick följaktligen inte stoppningsrätt.

Vi delar utredningens uppfattning att dessa synpunkter fortfarande gör sig gällande i fråga om stoppningsrätten. Det framstår som oklart vilken innebörd en stoppningsrätt för studerande egentligen skulle kunna ha. En konsekvens av ett skyddsombudsstopp är, som nyss nämnts, att en arbetstagares upphörande med arbetet inte kan betraktas som arbetsvägran. Arbetstagaren kan därmed inte drabbas av arbetsrättsliga sanktioner såsom varning, uppsägning eller avskedande på grund av att han eller hon inte fullgjort sin arbetsplikt. Vidare gäller att en arbetstagare som berörs av ett stopp har rätt till lön även under den tid som stoppet varar, dock under förutsättning att skyddsombudet inte gjort en så allvarlig felbedömning att stoppningsbeslutet får sägas vara fattat utan fog.

Det är svårt att se att dessa principer skulle kunna föras över på studieområdet, eftersom de som studerar varken har arbetsplikt eller lön. De arbetsrättsliga sanktioner som en arbetstagare skulle riskera om stoppningsrätten inte fanns kan alltså ändå inte drabba studerande. För studerande som inte deltar i undervisning kan det i stället handla om att de som en följd av detta inte uppfyller utbildningens krav på deltagande i obligatorisk undervisning eller de kunskapskrav som gäller för att få ett visst betyg. Det är emellertid inte tänkbart att införa regler i arbetsmiljölagstiftningen som går ut på att krav på kunskaper och deltagande i undervisning för ett visst betyg eller examen ska efterges om undervisning har stoppats av skäl som hänger samman med arbetsmiljön.

En annan aspekt är att studerandeskyddsombuden inte har samma möjlighet till bistånd av en facklig organisation som skyddsombuden har, t.ex. vid bedömningen av huruvida förutsättningar för stoppningsrätt föreligger eller om det skulle bli fråga om skadeståndstalan med anledning av ett skyddsombudsstopp.

Det kan också erinras om att den rätt som enligt 3 kap. 4 § andra stycket AML finns för varje enskild arbetstagare, att tillfälligt låta bli att

utföra arbete som han eller hon anser innebär omedelbar och allvarlig fara för liv eller hälsa, även gäller för studerande.

På grund av det anförda delar vi utredningens bedömning att studerandeskyddsombuden inte bör få stoppningsrätt.

Hur ska studerandeskyddsombudens utökade rättigheter garanteras?

Våra förslag går ut på att studerandeskyddsombuden får väsentligt utökade befogenheter och i de flesta avseenden likställs med vanliga skyddsombud och ledamöter i skyddskommittén. Det uppstår därmed också ett särskilt behov av garantier för studerandeskyddsombudens nya ställning. Eftersom studerandeskyddsombudens ställning bör likna de vanliga skyddsombudens och då studerandeskyddsombuden är myndiga personer, är det som utredningen anført lämpligt att garantera deras rättigheter på liknande sätt som för vanliga skyddsombud.

I 6 kap. 10 § AML finns särskilda bestämmelser för att garantera att ett skyddsombud ska kunna fullgöra sitt uppdrag på ett effektivt sätt. Bestämmelserna sanktioneras genom möjligheten att föra skadeståndstalan enligt 11–13 §§. I 14 § anges att skyddsreglerna träder i kraft från det att arbetsgivaren har underrättats om valet av skyddsombud. Av 15 § framgår att dessa regler, med undantag av 10 § andra stycket, ska tillämpas på motsvarande sätt på ledamot av skyddskommitté. Enligt 15 § ska också 5 § om skyddsombudens rätt till ledighet gälla för ledamot av skyddskommitté.

Den generella bestämmelsen i 10 § första stycket, att skyddsombud inte får hindras att fullgöra sina uppgifter, bör enligt vår mening gälla även för studerandeskyddsombud. På så sätt garanteras exempelvis att studerandeskyddsombuden inte undanhålls nödvändig information för uppdraget eller hindras från att delta i skyddskommittéarbetet. Även 10 § andra stycket, om skyddsombuds tillträdesrätt till så kallade främmande arbetsställen, bör gälla för studerandeskyddsombud. Därigenom får studerandeskyddsombuden en bättre möjlighet att bevaka arbetsmiljöförhållandena för t.ex. studenter som praktiserar på en arbetsplats utanför lärosätet.

Bestämmelserna i 10 § tredje stycket, som innehåller garantier för att uppdraget som skyddsombud inte leder till försämrade arbetsförhållanden eller anställningsvillkor, kan däremot inte tillämpas på studerandeskyddsombud. Detta hänger samman med att studerandeskyddsombuden inte är anställda och därmed inte har anställningsvillkor etc. För studerandeskyddsombuden kan i stället aktualiseras frågor kring om uppdraget kan inverka menligt på t.ex. betyg och studiemedel. Sådana frågor bör emellertid inte regleras i arbetsmiljölagen.

I 5 § anges att skyddsombud har rätt till den ledighet som fordras för uppdraget och att skyddsombudet vid sådan ledighet bibehåller sina anställningsförmåner. En bestämmelse om ledighet för elevskyddsombud och studerandeskyddsombud finns redan i 6 kap. 18 §. Beträffande anställningsförmåner gäller samma resonemang som i fråga om 10 § tredje stycket. Således är inte heller 5 § relevant för studerandeskyddsombuden.

Det blir därmed 10 § första och andra styckena som kan gälla även för studerandeskyddsombud. För att bestämmelserna ska få avsedd effekt bör reglerna om skadestånd i 11 och 12 §§ också bli tillämpliga. Enligt 6 kap. 11 § är det arbetsgivare eller arbetstagare som bryter mot 10 § som kan bli skadeståndsskyldiga. När det gäller studerandeskyddsombud gäller generellt att huvudmannen för utbildningen anses som arbetsgivare. I fall som avses i 10 § andra stycket kan ”den arbetsgivare som råder över arbetsstället” i stället vara en arbetsgivare som en studerande praktiserar hos. Arbetstagare i 11 § kan vara lärare och andra anställda där studerandeskyddsombudet studerar, men däremot inte andra studerande (jfr 1 kap. 3 § AML).

Lagen om rättegången i arbetstvister bör inte tillämpas på skadeståndsmål som rör studerandeskyddsombud, eftersom det här inte rör sig om tvister mellan arbetsgivare och arbetstagare. I stället bör de vanliga rättegångsreglerna för tvistemål tillämpas.

6 kap. 14 § AML handlar om att skyddsombudens och skyddskommittéledamöternas garantier m.m. börjar gälla i förhållande till arbetsgivaren när den organisation eller de arbetstagare som har utsett företrädaren har underrättat arbetsgivaren om valet. Motsvarande bör gälla i fråga om studerandeskyddsombud. Paragraferna 10–12 börjar därmed gälla i förhållande till huvudmannen för utbildningen från det att denne underrättats om valet av studerandeskyddsombud respektive deltagare i skyddskommittén. Någon ändring i 14 § anser vi inte vara nödvändig.

Detta innebär sammanfattningsvis att vi föreslår ett tillägg i 6 kap. 15 § AML om att 10 § första och andra styckena, 11, 12 och 14 §§ ska tillämpas på motsvarande sätt på studerandeskyddsombud. Vidare föreslår vi en regel om att mål om tillämpning av 10 och 11 §§ som rör studerandeskyddsombud ska handläggas enligt reglerna för rättegång i allmänhet.

5 Skyddsombuds möjligheter att agera till förmån för utomstående arbetskraft, m.m.

5.1 Skyddsombud och utomstående arbetskraft

5.1.1 Nuvarande ordning

Arbetsmiljöansvar för utomstående arbetstagare

Grundprincipen enligt arbetsmiljölagen är att arbetsgivaren har ansvaret för arbetsmiljön i förhållande till de egna arbetstagarna. I tredje kapitlet arbetsmiljölagen finns emellertid bestämmelser om att även vissa andra aktörer, exempelvis leverantörer, byggherrar och den som hyr in arbetskraft, har ett visst arbetsmiljöansvar. I 3 kap. 12 § första stycket föreskrivs således att den som råder över ett arbetsställe ska se till att det på

arbetsstället finns sådana fasta anordningar att den som arbetar där utan att vara arbetstagare i förhållande till honom inte utsätts för risk för ohälsa eller olycksfall. Han ska även se till att andra anordningar som finns på arbetsstället kan användas utan sådan risk. Vidare föreskrivs i andra stycket att den som anlitar inhyrd arbetskraft för att utföra arbete i sin verksamhet ska vidta de skyddsåtgärder som behövs i detta arbete.

Rådighetsansvaret i paragrafens första stycke innebär ett direkt ansvar för den som råder över ett arbetsställe i förhållande till arbetstagare som utför arbete där utan att vara anställda hos denne. Bestämmelsen tar sikte på anordningar över vilka bara den som råder över arbetsstället disponerar. Det kan röra sig om fasta anordningar såsom lastkajer som används av distributionsarbetare vid avlämnande av varor till lager e. d. Det kan också gälla mobila lastanordningar som tillhandahålls arbetstagare som utför lossnings- eller lastningsarbete utan att vara arbetstagare i förhållande till den som råder på arbetsstället. Rådighetsansvaret avser dels att se till att ur skyddssynpunkt nödvändiga fasta anordningar finns på arbetsstället, dels att se till att dessa anordningar och de andra anordningar som tillhandahålls på arbetsstället är säkra från skyddssynpunkt.

Bestämmelsen i paragrafens andra stycke om inhyrd arbetskraft avser den situationen att en arbetsgivare mot ersättning ställer arbetstagare till en beställares förfogande för att utföra arbete som hör till dennes verksamhet. Uthyraren är hela tiden arbetsgivare för arbetstagarna, även när de är inordnade i verksamheten på det främmande arbetsstället och där står under direkt arbetsledning. Arbetsgivarens ansvar enligt arbetsmiljölagen för uthyrd personal vilar därmed på det uthyrande företaget. Detta företag saknar emellertid i stor utsträckning rådighet över de förhållanden som gäller för arbetet på det främmande arbetsstället. Ett särskilt skyddsansvar för den som hyr in arbetskraft gäller därför enligt bestämmelsen.

Ansvar för inhyrd arbetskraft motsvarar arbetsgivarens arbetsmiljöansvar men är begränsat till det aktuella arbetet på det främmande arbetsstället. En sådan begränsning är nödvändig eftersom arbetsgivaransvaret gäller jämsides med inhyrarens ansvar. De långsiktiga arbetsmiljökraven ligger fortfarande kvar på arbetsgivaren, dvs. den som hyr ut arbetskraften. Krav mot arbetsgivaren kan därför behöva ställas in fråga om t.ex. utbildning och rehabilitering. När det gäller de arbetsmiljöåtgärder som behövs i det aktuella arbetet är avsikten att en rimlig fördelning ska göras mellan inhyraren och uthyraren. Hur denna fördelning i detalj ska göras måste bli beroende på omständigheterna i det enskilda fallet. Bestämmelsen ger uthyrare och inhyrare anledning att precisera vilka skyldigheter var och en har. (Se prop. 1993/94:186 s. 34.)

I Arbetsmiljöverkets föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete likställs de som hyr in arbetskraft med arbetsgivare. I Arbetsmiljöverkets kommentar till föreskrifterna konstateras att det innebär att den som anlitar inhyrd personal är skyldig att – i fråga om det arbete som inhyrningen gäller – följa föreskrifterna om systematiskt arbetsmiljöarbete. Som exempel på vad inhyraren ska göra anges att undersöka arbetsförhållandena, bedöma risker, vidta åtgärder och ge instruktioner. Även uthyraren ska bedriva systematiskt arbetsmiljöarbete för de anställda som hyrs ut.

När det gäller entreprenadanställda finns inget arbetsmiljöansvar av mera generellt slag för beställaren i förhållande till de anställda på entreprenadföretaget, på motsvarande sätt som finns i fråga om inhyrd personal. Ett entreprenadföretag har således det fulla arbetsmiljöansvaret för sina anställda även när det gäller arbete som utförs på beställarens arbetsplats. Emellertid gäller bestämmelsen i 3 kap. 12 § första stycket, att den som råder över ett arbetsställe har ett ansvar för anordningar på arbetsstället, till skydd för alla som arbetar där utan att vara arbetstagare hos denne. Vidare kan nämnas bestämmelserna i 3 kap. 6 och 7 §§ AML om när två eller flera samtidigt driver verksamhet på ett gemensamt arbetsställe, då bl.a. särskilda regler om samordningsansvar för arbetsmiljöåtgärder gäller.

Skyddsombudens roll och befogenheter

I fråga om skyddsombudens ställning då anställda i entreprenadföretag eller bemanningsföretag utför arbete hos en beställare eller inhyrare gäller följande.

Ett skyddsombud kan endast ställa krav mot arbetsgivaren vid det arbetsställe för vilket skyddsombudet är utsett att verka och representerar bara arbetstagarna som är anställda där. De som är anställda i entreprenadföretag eller bemanningsföretag representeras av skyddsombud som utsetts vid dessa företag. Detta gäller även om arbetstagarna utför arbete på en arbetsplats hos en beställare eller inhyrare där den egna arbetsgivaren inte råder över arbetsförhållandena. Skyddsombuden hos beställar- eller inhyrarföretaget har således ingen möjlighet att agera gentemot entreprenad- eller bemanningsföretaget. De kan endast ingripa mot beställar- eller inhyrarföretaget till förmån för de arbetstagare som är anställda där.

På motsvarande sätt kan skyddsombud på ett entreprenad- eller bemanningsföretag bara agera mot det egna företaget för de arbetstagare som är anställda där. Arbetsmiljölagen innehåller dock en regel om tillträdesrätt för skyddsombud som representerar arbetstagare, t.ex. från ett entreprenad- eller bemanningsföretag, som arbetar på ett arbetsställe där den egna arbetsgivaren inte råder. Enligt 6 kap. 10 § andra stycket AML har skyddsombuden tillträdesrätt till det främmande arbetsstället i den omfattning som behövs för att ombudet ska kunna fullgöra sitt uppdrag. För det fall brister i arbetsmiljön framkommer får skyddsombudet agera gentemot den egna arbetsgivaren och inte mot beställar- eller inhyrarföretaget. En hänvändelse till arbetsgivaren enligt 6 kap. 6 a § AML ska alltså ske till den ordinarie arbetsgivaren även när det gäller missförhållanden på främmande arbetsställen. I sista hand kan skyddsombudet med stöd av 6 kap. 7 § AML avbryta det arbete som utförs av den inhyrda arbetskraften.

5.1.2 Överväganden och förslag

Regeringens förslag: Skyddsombud ges möjlighet att agera även till skydd för utomstående arbetskraft med avseende på rätten att begära beslut från tillsynsmyndigheten enligt 6 kap. 6 a § AML, och – när det gäller inhyrd arbetskraft – rätten att avbryta arbete som innebär omedelbar och allvarlig fara för arbetstagares liv eller hälsa (den s.k. stoppningsrätten).

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens (se SOU 2007:43 s. 43).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser som yttrat sig över förslaget tillstyrker det eller lämnar det utan erinran. Det gäller t.ex. *Arbetsdomstolen, Arbetsmiljöverket, Arbetsgivarverket, Sveriges Kommuner och Landsting, LO, Tjänstemännens centralorganisation (TCO)* och *SACO*. *Svenskt Näringsliv* avstyrker däremot förslaget med motiveringen att det inte föreligger något behov av ändrade regler.

Skälen för regeringens förslag: När det gäller möjligheten för skyddsombud att agera rättsligt så består skyddsombudens huvudsakliga handlingsbefogenheter i de åtgärder som skyddsombuden kan vidta enligt 6 kap. 6 a och 7 §§ AML, dvs. den så kallade hänvändelserätten och stoppningsrätten. Frågan är om ett skyddsombud som är utsett för att verka på ett inhyrar- eller beställarföretag ska kunna agera gentemot den arbetsgivaren även till förmån för sådana personer som arbetar där men som är anställda av utomstående bemannings- eller entreprenadföretag.

Under utredningsarbetet har påtalats att regleringen på detta område är otillfredsställande på så sätt att skyddsombuden på plats bara får agera för de egna arbetstagarna och inte för utomstående arbetskraft. Vi delar utredningens uppfattning att det här finns ett praktiskt behov av att vidga skyddsombudens befogenheter.

En utgångspunkt är att ett skyddsombud – oavsett hos vilket företag skyddsombudet finns – rimligen aldrig kan ställa mera långtgående krav mot en arbetsgivare än vad som följer av arbetsgivarens arbetsmiljöansvar för de arbetstagare som är i fråga. Detsamma gäller för övrigt även när Arbetsmiljöverket ställer krav mot en arbetsgivare, t.ex. i form av föreläggande eller förbud, vilket kan bli följden när ett skyddsombud initierar åtgärder enligt 6 kap. 6 a § eller 7 §. Möjligheten att ställa krav mot arbetsgivaren måste med andra ord stämma överens med det ansvar över arbetsmiljön som arbetsgivaren har, oavsett vem som framför kravet. Dessutom måste de situationer där skyddsombud ska få agera för utomstående kunna avgränsas på ett tydligt sätt så att det inte uppstår oklarheter i fråga om skyddsombudens befogenheter.

Det arbetsmiljöansvar av mera generell slag som finns för utomstående arbetstagare är det ansvar för inhyrd arbetskraft som föreskrivs i 3 kap. 12 § andra stycket AML. Här har alltså inhyraren ett ansvar att vidta skyddsåtgärder för inhyrd arbetskraft om det behövs i det aktuella arbetet hos inhyraren.

Mot denna bakgrund delar vi utredningens uppfattning att det är befogat, och även rättsligt möjligt, att ett skyddsombud på ett inhyrar-

företag ska kunna vidta åtgärder enligt hänvärdelserätten och stoppningsrätten även till förmån för inhyrd arbetskraft. Detta förutsätter dock att åtgärderna avser det aktuella arbetet hos inhyraren. En sådan möjlighet att agera är särskilt angelägen när det gäller stoppningsrätten, eftersom det då handlar om arbete som innebär omedelbar och allvarlig fara för arbetstagares liv eller hälsa. Det är otillfredsställande att ett skyddsombud enligt den nuvarande ordningen på plats endast kan stoppa arbetet för en del av personalen, medan inhyrd personal får fortsätta att arbeta eller t.o.m. kan hyras in särskilt för att utföra det stoppade arbetet. En utvidgning i aktuellt hänseende skulle också ge en tydlig rättslig avgränsning för de situationer som avses och innebära att de krav som kan ställas stämmer överens med inhyrarens arbetsmiljöansvar enligt 3 kap. 12 § andra stycket AML.

TCO anser att skyddsombudet bör ha skyldighet att informera den organisation som den inhyrda personalens arbetsgivare har eller brukar ha kollektivavtal med, om ombudet väljer att inte agera för den inhyrda personalen när frågan aktualiserats. Skyddsombudet bör enligt vår mening samråda med de utomstående arbetstagarnas egna skyddsombud om sådant finns, och/eller med de berörda arbetstagarna, i den utsträckning som är lämplig i det enskilda fallet. Vi anser dock inte att det finns tillräckliga skäl för att i lagen ålägga skyddsombudet någon informationskyldighet.

Förutom ansvaret för inhyrd personal finns också som ovan framgått det särskilda arbetsmiljöansvaret i 3 kap. 12 § första stycket AML som innebär att den som råder över ett arbetsställe har ett ansvar för anordningarna på arbetsstället även i förhållande till utomstående arbetstagare. Även på detta område kan det finnas ett behov för skyddsombuden att agera för utomstående arbetskraft, eftersom det många gånger är lättare för skyddsombuden på plats att upptäcka brister i anordningarna där. Enligt vår mening bör skyddsombuden i nu aktuellt hänseende få vidta åtgärder för utomstående enligt 6 kap. 6 a §. En sådan utvidgning skulle alltså innebära att skyddsombuden hos den arbetsgivare som råder över arbetsstället kan agera enligt 6 kap. 6 a § även till förmån för utomstående arbetstagare, om det brister i anordningarna på arbetsstället.

Här finns däremot som utredningen konstaterat inte förutsättningar för motsvarande utvidgning beträffande skyddsombudens rätt att stoppa arbetet enligt 6 kap. 7 §. Ansvaret enligt 3 kap. 12 § första stycket är nämligen begränsat till anordningarna på arbetsstället och tar alltså – till skillnad från ansvaret för inhyrd personal – inte sikte på själva arbetet som utförs. Vid uthyrning av arbetskraft står dessutom den uthyrda personalen under inhyrarens arbetsledning och utför arbete som ingår i inhyrarens verksamhet, medan rådighetsansvaret enligt 12 § första stycket kan beröra självständiga entreprenadföretag som själva leder och organiserar arbetet. Det framstår därför som följdriktigt att den inhyrda personalens arbete kan stoppas genom ett förfarande mot inhyraren, medan däremot entreprenadföretagets arbete inte bör kunna stoppas genom ett förfarande mot den som råder över arbetsstället.

Sammanfattningsvis innebär detta att vi föreslår att ett skyddsombuds begäran enligt 6 kap. 6 a § även får avse skyddsåtgärder som behövs för att arbetsgivaren på det arbetsställe där skyddsombudet är verksam ska uppfylla sina skyldigheter gentemot utomstående arbetskraft enligt 3 kap.

12 §. Här innefattas således arbetsgivarens skyldigheter enligt både första och andra styckena i 12 §. Vidare föreslås att ett skyddsombuds stoppningsrätt enligt 6 kap. 7 § även får avse arbete som utförs av inhyrd arbetskraft i arbetsgivarens verksamhet. Möjligheten för skyddsombudet att agera motsvaras i det fallet av det arbetsmiljöansvar som arbetsgivaren har för inhyrd arbetskraft enligt 3 kap. 12 § andra stycket.

Skyddsombuden kan aldrig åläggas att agera för andra än de arbetstagare som de är utsedda att företräda. Reglerna bör därför utformas så att de ger skyddsombuden en möjlighet, men ingen skyldighet, att agera även för utomstående personal.

5.2 En alternativ benämning för skyddsombud

5.2.1 Bakgrund

I en skrivelse till regeringen i juni 1999 angav dåvarande Arbetarskyddsstyrelsen att det bl.a. behövde utredas om bestämmelserna om skyddsombud i 6 kap. AML borde utvidgas till att omfatta vissa nya befattningshavare med liknande uppgifter. Arbetarskyddsstyrelsen anförde att det hade blivit vanligt att det i stället för skyddsombud tillsattes andra befattningshavare med arbetsmiljöuppgifter, t.ex. arbetsmiljöombud. Detta medförde att arbetstagarna ibland gick miste om det stöd som förekomsten av ett skyddsombud kunde ge.

Arbetsmiljöverket har för utredningen förklarat att det fortfarande finns problem med beteckningen skyddsombud som numera får konkurrera med modernare varianter, t.ex. arbetsmiljöombud, vilket kan leda till formell förvirring och förlust av rättigheter enligt arbetsmiljölagen.

Även arbetstagarorganisationer har under utredningsarbetet framhållit att det förekommer problem och rättsförluster exempelvis vid framställningar enligt 6 kap. 6 a § AML till Arbetsmiljöverket med anledning av att en annan benämning än skyddsombud har använts.

5.2.2 Överväganden och förslag

Regeringens förslag: Arbetsmiljöombud tas med i lagen som en alternativ benämning för skyddsombud.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens (se SOU 2006:44 s. 51).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser som uttalat sig om förslaget tillstyrker det eller lämnar det utan erinran. Det gäller t.ex. *Arbetslivsinstitutet*, *Sveriges Kommuner och Landsting*, *Svenskt Näringsliv*, *LO* och *TCO*. Även *SACO* och *Företagarna* tillstyrker förslaget men hade helst sett att begreppet skyddsombud helt slopas till förmån för begreppet arbetsmiljöombud. Även *Fastighetsbranschens Arbetsgivarorganisation (FASTIGO)* förordar att begreppet arbetsmiljöombud ersätter skyddsombud.

Skälen för regeringens förslag: Beteckningen arbetsmiljöombud förekommer numera i stället för skyddsombud inom vissa områden på arbetsmarknaden. Dessa båda beteckningar är tänkta att vara synonyma och har alltså samma betydelse för de parter som valt att använda termen arbetsmiljöombud. Det har dock i en del fall uppstått formella problem med att Arbetsmiljöverket inte godtar arbetsmiljöombud som skyddsombud när det gäller skyddsombudens rättigheter enligt arbetsmiljölagen.

Arbetsmiljö är en modernare term som numera används på de flesta övriga ställena i lagstiftningen i stället för sammansättningar med ”skydds”. Eftersom benämningen arbetsmiljöombud i viss utsträckning redan används på arbetsmarknaden är det rimligt att arbetsmiljölagen anpassas till utvecklingen på så sätt att parterna kan använda sig av beteckningen arbetsmiljöombud utan att riskera att lida några rättsförluster. Skyddsombud, som fortfarande är den vanligaste benämningen, bör dock enligt vår mening finnas kvar för att inte motsvarande problem ska uppkomma med den beteckningen. Vi föreslår därför att arbetsmiljöombud tas med i lagen som en alternativ benämning för skyddsombud. Parterna får därmed möjlighet att välja den beteckning de anser lämpligast.

Det förekommer också att parterna använder sig av ombud som har i uppdrag att sköta både arbetsmiljöfrågor och övriga fackliga frågor om förhandling och medbestämmande på arbetsplatsen. Denna kombinerade funktion kan exempelvis benämnas arbetsplatsombud eller lokalombud. Detta innebär en samordning mellan arbetsmiljölagen och medbestämmandelagen på så sätt att samma person då har hand om alla dessa frågor. Enligt vår mening har emellertid inte benämningarna arbetsplatsombud och lokalombud en tillräckligt tydlig innebörd för att i lagen användas som alternativa benämningar för skyddsombud. Någon lagstiftning därom föreslås därför inte. Detta behöver inte lägga några hinder i vägen för den typ av samordning mellan arbetsmiljölagen och medbestämmandelagen som det innebär att ha arbetsplatsombud eller liknande som även är skyddsombud. Om ett arbetsplatsombud även är skyddsombud får den organisation eller de arbetstagare som har valt personen helt enkelt göra en anmälan om skyddsombud till arbetsgivaren och Arbetsmiljöverket på sedvanligt sätt. Som tidigare nämnts träder arbetsmiljölagens skyddsregler m.m. för skyddsombud i kraft i och med att arbetsgivaren har underrättats om valet.

6 Ikraftträdande

<p>Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2010.</p>

Skälen för regeringens förslag: Ändringarna i arbetsmiljölagen ska kompletteras med ändringar i arbetsmiljöförordningen. De nya reglerna föranleder också nya verkställighetsföreskrifter av Statens skolverk och

andra myndigheter. Det kommer att finnas behov av informationsinsatser om det nya regelverket.

Vi föreslår mot den bakgrunden att samtliga lagändringar träder i kraft den 1 januari 2010. Vi ser inget behov av särskilda övergångsregler.

7 Konsekvenser

7.1 Elevers och studerandes medverkan i arbetsmiljöarbetet

När konsekvenserna av förslagen om elevers och studerandes medverkan i arbetsmiljöarbetet ska beskrivas kan det vara lämpligt att följa den indelning av elever och studerande som vi utgått från i våra överväganden och förslag.

De yngre eleverna samt elever i särskola och särvux

Redan i dag finns en generell rätt till elevmedverkan för alla som genomgår utbildning. I förarbetena till bestämmelserna om elevskyddsombud uttalas också, som tidigare framgått, att de yngre eleverna i takt med sin mognad bör få möjlighet att delta i arbetsmiljöarbetet. Elever i särskola och särvux berördes inte särskilt när bestämmelserna om elevskyddsombud infördes, men även dessa elever omfattas åtminstone av den allmänna rätten till medverkan i arbetsmiljöarbetet. Vårt förslag i denna lagrådsremiss – att det ska anges i arbetsmiljölagen att omfattningen och utformningen av dessa elevers deltagande i arbetsmiljöarbetet ska anpassas efter deras ålder, mognad och förutsättningar i övrigt – innebär inte någon egentlig förändring av gällande rätt. Avsikten är ändå att förtydligandet ska leda till att de elever som nu är i fråga får delta i arbetsmiljöarbetet i större utsträckning än tidigare. Detta bör kunna ske inom ramen för skolans befintliga arbetsformer för elevernas delaktighet och inflytande. Förslaget kan inte förväntas leda till några kostnadsökningar för skolhuvudmännen.

Förslagen i denna del får inte några särskilda effekter av betydelse för företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt.

De som genomgår eftergymnasial utbildning och annan utbildning för vuxna

I denna grupp kommer skyddskommitténs arbete att påverkas i stor utsträckning, eftersom det föreslås att studerandeskyddsombuden ska bli fullvärdiga ledamöter av skyddskommittén och delta i detta arbete utan någon begränsning alls. Förslaget innebär, som *Lärarnas riksförbund* påpekat i sitt remissvar, att den frihet för arbetsmarknadens parter att avtala om skyddskommitténs närmare arbetsformer i viss mån inskränks på detta område, i och med att hänsyn måste tas till studerandeskyddsombudens nya roll. Parterna på denna del av arbetsmarknaden kan

eventuellt behöva anpassa sina samverkansavtal eller liknande avtal till denna nya situation.

Beträffande studerandeskyddsombuden föreslås också att de ska få driva ärenden enligt 6 kap. 6 a § AML och överklaga verkets beslut i bl.a. sådana ärenden. Några ärenden kommer sannolikt att initieras hos Arbetsmiljöverket av studerandeskyddsombud om de ges den rätten.

Här kan också nämnas att bland förslagen angående studerandeskyddsombudens ökade rätt till information ingår att Arbetsmiljöverket ska tillställa studerandeskyddsombud en kopia av de skriftliga meddelanden i arbetsmiljöfrågor som lämnas till ett arbetsställe (7 kap. 14 § AML). Detta leder till en viss ökad administration för verket.

De utökningar av Arbetsmiljöverkets uppgifter som tagits upp här kan dock inte förväntas få större omfattning än att Arbetsmiljöverket kan hantera detta inom befintliga resurser.

Förslaget om att studerandeskyddsombuden ska kunna föra skadeståndstalan medför en ny typ av mål i allmän domstol. Dessa kan antas bli mycket få till antalet och inte nämnvärt påverka domstolarnas arbetsbörda.

Enligt vår bedömning får inte heller förslagen i denna del några särskilda effekter av betydelse för företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt.

7.2 Skyddsombuds möjligheter att agera till förmån för utomstående arbetskraft, m.m.

Förslaget som ger skyddsombuden vissa möjligheter att agera även för utomstående arbetskraft handlar om ändringar i 6 kap. 6 a § AML, där bl.a. rätten att begära beslut från Arbetsmiljöverket eller Transportstyrelsen regleras, och i 6 kap. 7 § (stoppningsrätten). Förslaget innebär att skyddsombuden på plats i vissa fall även kan inkludera utomstående arbetskraft när de driver sådana ärenden. Eftersom det handlar om ärenden som redan nu kan förekomma hos dessa myndigheter, men som enligt förslaget alltså får drivas av ett annat skyddsombud, kan förslaget inte förväntas leda till några ökade kostnader vare sig för Arbetsmiljöverket eller Transportstyrelsen. Det kan för tydlighets skull tilläggas att förslaget inte innebär något utökat arbetsmiljöansvar för någon arbetsgivare eller annan skyddsansvarig enligt arbetsmiljölagen. Över huvud taget bedömer vi att förslaget inte får några särskilda effekter av betydelse för företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt.

Slutligen kan vi inte se att förslaget att arbetsmiljöombud tas med i lagen som en alternativ benämning för skyddsombud får några särskilda konsekvenser utöver vad som åsyftas med förändringen, dvs. att det inte ska uppstå några rättsförkluster om beteckningen arbetsmiljöombud används i stället för skyddsombud. Förändringen kan på sikt tänkas medföra att beteckningen arbetsmiljöombud används i ökad omfattning.

8 Författningskommentar

8.1 Förslag till ändringar i arbetsmiljölagen

1 kap. 3 §

Förslaget innebär ingen ändring av arbetsmiljölagens tillämpningsområde i fråga om den som genomgår utbildning. Punkten 1 i paragrafens första stycke är alltså oförändrad. Detta betyder att lagen även fortsättningsvis är tillämplig för personer under utbildning från och med förskoleklass och uppåt men inte för barn i förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg.

I *andra stycket* föreslås att ordet elever byts ut mot de som genomgår utbildning. Därigenom blir det tydligare att lagen inte bara gäller för skolelever utan även för vuxna studerande på exempelvis högskola samt för barn i förskoleklass.

6 kap. 2 §

Paragrafen ändras enligt förslaget endast på så sätt att arbetsmiljöombud tas med som en alternativ benämning för skyddsombud. Det är inte tänkt att vara någon skillnad i betydelse mellan beteckningarna med avseende på ombudens uppgifter, rättigheter eller på annat sätt. Vad som sägs om skyddsombud i arbetsmiljölagen och på andra ställen ska alltså gälla även för arbetsmiljöombud. Tanken är att parterna ska kunna välja att använda benämningen arbetsmiljöombud i stället för skyddsombud utan att riskera några rättsförluster för arbetstagarna. På motsvarande sätt ska också beteckningarna huvudarbetsmiljöombud, regionalt arbetsmiljöombud, elevarbetsmiljöombud osv. kunna användas av de som företrar det.

Förslaget behandlas i avsnitt 5.2.2.

6 kap. 6 a §

Enligt det föreslagna *tredje stycket* får ett skyddsombuds begäran enligt första stycket i denna paragraf även avse skyddsåtgärder som behövs för att arbetsgivaren på det arbetsställe där skyddsombudet är verksamt ska uppfylla sina skyldigheter gentemot utomstående arbetskraft enligt 3 kap. 12 § AML. Den närmare innebörden av förslaget är följande.

Enligt 3 kap. 12 § första stycket AML ska den som råder över ett arbetsställe se till att det på arbetsstället finns sådana fasta anordningar att den som arbetar där utan att vara arbetstagare i förhållande till honom inte utsätts för risk för ohälsa eller olycksfall. Han ska även se till att andra anordningar som finns på arbetsstället kan användas utan sådan risk. Enligt förslaget kan skyddsombuden hos denna arbetsgivare ställa krav med avseende på sådana anordningar, även om risken med anordningen är hänförlig (endast) till utomstående arbetskraft.

Vidare gäller enligt 3 kap. 12 § andra stycket att den som anlitar inhyrd arbetskraft för att utföra arbete i sin verksamhet ska vidta de skyddsåtgärder som behövs i detta arbete. I den delen innebär förslaget att ett skyddsombud som är utsett att verka på ett inhyrarföretag ges möjlighet att agera gentemot inhyrarföretaget även till förmån för sådana personer som arbetar där men som är anställda av utomstående bemanningsföretag. De åtgärder som då kan komma i fråga ska vara begränsade till det aktuella arbetet på det främmande arbetsstället, dvs. på inhyrarföretaget.

Såväl lokala som regionala skyddsombud omfattas av förslaget.

Förslaget omfattar också framställningar av skyddsombud på fartyg.

Att skyddsombudets begäran får avse utomstående arbetskraft innebär att det inte finns någon skyldighet för skyddsombudet att agera även för utomstående personal. Om så ska ske i det enskilda fallet får avgöras av skyddsombudet, som i lämplig utsträckning bör samråda med de berörda arbetstagarna och/eller deras egna skyddsombud.

Förslaget i tredje stycket behandlas i avsnitt 5.1.2.

Ett nytt *fjärde stycke* föreslås som innebär att ett studerandeskyddsombud ges samma rättigheter som vanliga skyddsombud enligt denna paragrafs första och andra stycke. Det innebär bl.a. att även ett studerandeskyddsombud har rätt att efter egen framställan få en prövning hos Arbetsmiljöverket om föreläggande eller förbud enligt 7 kap. 7 § AML ska meddelas. Liksom för vanliga skyddsombud gäller att studerandeskyddsombudet först ska vända sig till arbetsgivaren med sin begäran. Vidare innebär förslaget att ett studerandeskyddsombud kan direkt påkalla skyddskommitténs behandling av en arbetsmiljöfråga enligt paragrafens andra stycke.

Förslaget i fjärde stycket behandlas i avsnitt 4.3.2 under rubriken Ärenden enligt 6 kap. 6 a § AML.

6 kap. 7 §

Ett nytt *fjärde stycke* föreslås som innebär att ett skyddsombudsstopp även får avse arbete som utförs av inhyrd arbetskraft. Hittills har endast ett skyddsombud hos bemanningsföretaget kunnat stoppa den uthyrda personalens arbete genom att vidta åtgärder mot bemanningsföretaget i enlighet med denna paragraf. Enligt förslaget ska alltså ett skyddsombud på ett inhyrarföretag kunna stoppa arbete som utförs av inhyrd arbetskraft genom ett stoppningsförfarande mot inhyrarföretaget.

Möjligheten för skyddsombudet att agera motsvarar det arbetsmiljöansvar som arbetsgivaren har för inhyrd arbetskraft enligt 3 kap. 12 § andra stycket AML.

Förslaget omfattar inte skyddsombud på fartyg. Som framgår av sjätte stycket finns särskilda bestämmelser om stoppningsrätt på fartyg i fartygssäkerhetslagen.

I övrigt hänvisas i tillämpliga delar till kommentaren vid 6 kap. 6 a § AML.

Förslaget behandlas i avsnitt 5.1.2.

6 kap. 8 §

Det nya *tredje stycket* innebär att två studerandeskyddsombud ska ingå som ordinarie ledamöter i skyddskommittén. De får därmed samma befogenheter som övriga ledamöter i skyddskommittén. Studerandeskyddsombuden bestämmer själva vilka av dem som ska ingå i skyddskommittén. För det fall det endast finns ett studerandeskyddsombud på arbetsstället kan det självfallet inte bli fråga om mer än en sådan ledamot.

Förutsättningarna för att skyddskommitté ska tillsättas på ett arbetsställe regleras i paragrafens första stycke. Att studerandeskyddsombuden ska ingå i skyddskommittén innebär inte att de får något inflytande på frågan om en sådan kommitté ska tillsättas.

Förslaget behandlas i avsnitt 4.3.2 under rubriken Skyddskommittén.

6 kap. 15 §

Ett nytt *andra stycke* föreslås som innebär att studerandeskyddsombud ges garantier för att kunna fullgöra sitt uppdrag, med motsvarande möjlighet att föra skadeståndstalan som finns för arbetstagarnas skyddsombud. Förslaget omfattar alla studerandeskyddsombud, dvs. såväl de som är ledamöter i skyddskommittén som övriga studerandeskyddsombud. De bestämmelser som föreslås gälla på motsvarande sätt för studerandeskyddsombud är 10 § första och andra styckena samt 11, 12 och 14 §§ AML. Innebörden av förslaget är följande.

Av 10 § första stycket framgår att ett studerandeskyddsombud inte får hindras att fullgöra sina uppgifter. Hänvisningen till 10 § andra stycket innebär att även studerandeskyddsombud har rätt att få tillträde till så kallade främmande arbetsställen, t.ex. om en student praktiserar på en arbetsplats utanför lärosätet.

De tillämpliga bestämmelserna i 10 § sanktioneras genom att studerandeskyddsombuden ges möjlighet att föra skadeståndstalan enligt 11 och 12 §§. Detta kan t.ex. innebära att ett studerandeskyddsombud som förvägras information som han eller hon har rätt till på grund av sitt uppdrag kan få rätt till allmänt skadestånd för den kränkning som detta inneburit. Enligt 11 § är det arbetsgivare eller arbetstagare som kan bli skadeståndsskyldiga om de bryter mot 10 §. På utbildningsområdet gäller generellt enligt arbetsmiljölagen att huvudmannen för utbildningen anses som arbetsgivare, medan ”den arbetsgivare som råder över arbetsstället” i fall som avses i 10 § andra stycket kan vara en arbetsgivare som en studerande praktiserar hos. Arbetstagare i 11 § kan vara lärare och andra arbetstagare där studerandeskyddsombudet studerar. Andra studerande kan däremot inte bli skadeståndsskyldiga enligt den paragrafen.

Vid samtliga skadeståndsmål som rör studerandeskyddsombud ska de allmänna rättegångsreglerna för tvistemål gälla.

Hänvisningen till 14 § innebär att de särskilda bestämmelserna i kapitlet om studerandeskyddsombudets uppgifter och befogenheter samt om garantier för dessa ska tillämpas i förhållande till huvudmannen för utbildningen när de studerande har underrättat denne om vem eller vilka som har utsetts till studerandeskyddsombud respektive ledamot i skyddskommittén.

Förslaget behandlas i avsnitt 4.3.2 under rubriken Hur ska studerandeskyddsombudens utökade rättigheter garanteras?

6 kap. 17 §

I det *första stycket* slås enligt förslaget fast en generell skyldighet för huvudmannen för utbildningen att ge de som genomgår utbildning tillfälle att medverka i arbetsmiljöarbetet, om det är rimligt med hänsyn till utbildningens art och utbildningens längd. Bestämmelsen överensstämmer till stora delar med paragrafens nuvarande första stycke men är inte längre begränsad till medverkan genom elevskyddsombud. Den gäller för alla som genomgår utbildning i lagens mening (se 1 kap. 3 § första stycket 1 AML), från förskoleklass och uppåt. En generell skyldighet till samverkan gäller redan enligt 3 kap. 1 a § AML, som alltså är tillämplig även på utbildningsområdet, men skyldigheten för huvudmannen för utbildningen preciseras och tydliggörs nu i förevarande paragraf. Vidare har den gamla termen skyddsverksamhet ersatts av det modernare uttrycket arbetsmiljöarbete. Beträffande avgränsningen att medverkan i arbetsmiljöarbetet endast ska ske om det är rimligt med hänsyn till utbildningens art och längd avses ingen förändring av gällande rätt (se prop. 1989/90:61 s. 12 f.).

Det nuvarande *andra stycket* om att elevmedverkan inte gäller för elever i lägre årskurs än årskurs 7 i grundskolan eller motsvarande ungdomsutbildning utgår. I stället anges i andra stycket att omfattningen och utformningen av elevernas deltagande i arbetsmiljöarbetet ska anpassas efter deras ålder, mognad och förutsättningar i övrigt. Detta gäller för (1) elever i förskoleklass och i lägre årskurs än årskurs 7 i grundskolan, specialskolan och i motsvarande utbildningar samt i sameskolan, (2) elever i den obligatoriska särskolan, gymnasiesärskolan och motsvarande utbildningar och (3) elever i vuxenutbildning för utvecklingsstörda. Vuxenstuderande som läser på en lägre nivå än årskurs 7 omfattas i stället av systemet med studerandeskyddsombud i fjärde stycket.

Förslagen i första och andra styckena behandlas i avsnitt 4.3.1.

I det nya *tredje stycket* återfinns motsvarigheten till dagens elevskyddsombud. Systemet med elevskyddsombud ska enligt förslaget gälla för elever i grundskolans årskurs 7–9 och gymnasieskolan, men däremot inte längre för vuxna studerande. Även specialskolans elever i årskurs 7–10 ska omfattas av detta system.

De som genomgår eftergymnasial utbildning och annan utbildning för vuxna än särvtux ska enligt förslaget i det nya *fjärde stycket* företrädas av studerandeskyddsombud. Detta system ska alltså gälla för de som studerar på högre nivå än gymnasieskolan, t.ex. på universitet eller högskola, och för personer som deltar i annan utbildning för vuxna oavsett vilken nivå denna är på. Det kan förekomma att omyndiga personer deltar i undervisning t.ex. på universitet. Eftersom de då är studerande på eftergymnasial utbildning omfattas de av systemet med studerandeskyddsombud och får således vara med och utse ett sådant ombud. De kan däremot inte själva väljas till studerandeskyddsombud, eftersom ombudet enligt förslaget måste vara minst 18 år. Studerandeskyddsombud har enligt förslagen i denna lagrådsremiss större befogenheter

enligt arbetsmiljölagen än elevskyddsombud, se särskilt 6 kap. 6 a, 8, 15 och 18 §§, 7 kap. 14 § samt 9 kap. 3 § AML och kommentarerna till dessa paragrafer.

Förslaget i fjärde stycket behandlas i avsnitt 4.3.2 under rubriken Studerandeskyddsombud.

I fråga om vanliga skyddsombud föreslås en lagstadgad möjlighet att kunna använda sig av den alternativa benämningen arbetsmiljöombud (se föreslagen lydelse av 6 kap. 2 § AML). På motsvarande sätt är avsikten att elevskyddsombud och studerandeskyddsombud ska kunna kalla sig elevarbetsmiljöombud respektive studerandearbetsmiljöombud om de så önskar. Någon lagändring om detta – utöver den i 6 kap. 2 § – anser vi inte vara nödvändig.

Bestämmelserna i 17 § ska gälla oavsett om utbildningen anordnas av det allmänna eller av enskilda fysiska eller juridiska personer. Samma system ska alltså tillämpas i t.ex. fristående skolor.

6 kap. 18 §

Enligt förslaget i *första stycket* ska studerandeskyddsombuden utses av de studerande.

Den föreslagna ändringen i *andra stycket* innebär att huvudmannen för utbildningen ska se till att studerandeskyddsombuden får den utbildning och den ledighet som behövs för uppdraget.

Förslagen i första och andra styckena behandlas i avsnitt 4.3.2 under rubriken Studerandeskyddsombud.

I *tredje stycket* föreslås en ändring som innebär att studerandeskyddsombud får samma rätt att ta del av information som vanliga skyddsombud. Inskränkningen i informationsrätten avseende uppgifter som är föremål för tystnadsplikt enligt 7 kap. 13 § AML ska således bara gälla för elevskyddsombud.

Förslaget i tredje stycket behandlas i avsnitt 4.3.2 under rubriken Rätten till information.

7 kap. 13 §

Förslaget i *första stycket* innebär att även studerandeskyddsombud omfattas av tystnadsplikten för hemliga uppgifter enligt denna paragraf. Förslaget har samband med den föreslagna ändringen i 6 kap. 18 § AML om studerandeskyddsombudens oinskränkta rätt till information. Bestämmelsen om tystnadsplikt tar sikte på privat verksamhet. För offentlig (det allmännas) verksamhet hänvisas till ändringsförslaget avseende 14 kap. 7 § sekretesslagen.

Förslaget behandlas i avsnitt 4.3.2 under rubriken Rätten till information.

7 kap. 14 §

Förslaget innebär att tillsynsmyndigheten, dvs. Arbetsmiljöverket, ska ge även studerandeskyddsombud en kopia av de skriftliga meddelanden i skyddsfrågor som lämnas till ett arbetsställe. Vidare har ordet skyddsfrågor ersatts av arbetsmiljöfrågor utan att någon ändring i sak är avsedd.

Paragrafen har i tillämpningen endast ansetts gälla meddelanden som lämnas efter förrättningar på arbetsställen (se SOU 2006:44 s. 257 med hänvisning). Någon ändring i det hänseendet är inte avsedd.

Åliggandet för tillsynsmyndigheten gäller även om meddelandet i fråga innehåller hemlig information. Studerandeskyddsombud på privata arbetsställen som får sådana meddelanden har i förekommande fall tystnadsplikt enligt 7 kap. 13 § AML. För att tystnadsplikt ska uppkomma för studerandeskyddsombud på arbetsställen i offentlig verksamhet måste tillsynsmyndigheten i regel ställa upp ett förbehåll enligt 14 kap. 10 § första stycket 2 sekretesslagen.

Förslaget behandlas i avsnitt 4.3.2 under rubriken Rätten till information.

9 kap. 3 §

I *tredje stycket* föreslås en ändring som innebär att även studerandeskyddsombud får rätt att överklaga beslut av Arbetsmiljöverket i ärenden enligt arbetsmiljölagen. Av 9 kap. 2 § AML framgår att sådana beslut överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. En förutsättning för rätt att överklaga är att överklagandet sker för att ta till vara de studerandes intressen i den fråga som ärendet avser.

Förslaget innebär att studerandeskyddsombudet har rätt att överklaga t.ex. Arbetsmiljöverkets beslut i ett ärende där han eller hon enligt 6 kap. 6 a § AML påkallat verkets prövning av om föreläggande eller förbud enligt 7 kap. 7 § AML ska meddelas men inte fått bifall till sin framställan.

I övrigt gäller förvaltningslagens allmänna regler om överklagande av beslut. Enligt förvaltningslagen får ett beslut överklagas av den som beslutet angår, om det har gått honom eller henne emot och beslutet kan överklagas. Av den lagen följer också i detta sammanhang att studerandeskyddsombudets överklagande ska skickas till Arbetsmiljöverket och att det ska ha kommit in dit inom tre veckor från den dag då han eller hon fick del av beslutet.

Förslaget behandlas i avsnitt 4.3.2 under rubriken Ärenden enligt 6 kap. 6 a § AML.

8.2 Förslag till ändringar i sekretesslagen

14 kap. 7 §

I paragrafens *första stycke* har studerandeskyddsombud lagts till. Detta förslag innebär att studerandeskyddsombud i offentlig verksamhet får samma rätt till information som vanliga skyddsombud. Sekretess enligt de angivna bestämmelserna i sekretesslagen hindrar därmed inte en myndighet från att lämna information till ett studerandeskyddsombud, oavsett om studerandeskyddsombudet är ledamot i en skyddskommitté eller ej.

Ett studerandeskyddsombud torde vanligtvis inte vara att anse som knuten till myndigheten på det sätt som anges i 1 kap. 6 § sekretesslagen. Bestämmelsen om tystnadsplikt i förevarande paragrafs andra stycke blir

därmed som regel inte tillämplig på studerandeskyddsombud. Myndigheten får i stället ställa upp förbehåll om tystnadsplikt enligt 14 kap. 10 § första stycket 2 sekretesslagen.

Bestämmelsen i tredje stycket är inte tillämplig på studerandeskyddsombud.

Studerandeskyddsombud har lagts till även i *fyärde stycket*. Detta förslag innebär att ett studerandeskyddsombud som fått hemliga uppgifter kan använda dem för sitt uppdrag trots att förbud gäller enligt sekretesslagen att lämna ut eller utnyttja uppgifterna.

Förslagen behandlas i avsnitt 4.3.2 under rubriken Rätten till information.

Sammanfattning av utredningsförslaget i SOU 2006:44

Anpassning av samverkansreglerna (kapitel 2)

Uppdraget och utredningen

Uppdraget i den här delen har varit att utreda om samverkansbestämmelserna i 6 kap. AML bör ges en mer ändamålsenlig utformning mot bakgrund av utvecklingen av samverkan i arbetsmiljöfrågor på arbetsplatserna. De frågor som tas upp i delbetänkandet är dels om bestämmelserna om skyddsombud och skyddskommitté bör utvidgas till att omfatta nya befattningshavare och organ med motsvarande uppgifter och dels huruvida Arbetsmiljöverket bör få meddela förelägganden och förbud på bestämmelserna i 6 kap. AML. I slutbetänkandet kommer några återstående frågor som rör den här delen av uppdraget att behandlas.

Vi har gjort en översikt över den utveckling av samverkan i arbetsmiljöfrågor som har skett på arbetsplatserna. När det gäller den senare tidens utveckling kan bl.a. följande konstateras.

Arbetsmiljölagens system med skyddsombud används i stort sett fortfarande på arbetsplatserna. Ibland kallas skyddsombuden i stället för arbetsmiljöombud. En del skyddsombud är också arbetsplatsombud eller lokalombud, vilket innebär att de även har hand om övriga fackliga frågor på arbetsplatsen.

När det gäller skyddskommittén har den i många fall ersatts av andra typer av samverkansorgan på arbetsplatserna. Exempel på organ som har tagit över skyddskommitténs uppgifter är samverkansgrupper och i vissa fall MB-grupper (medbestämmandegrupper). På så sätt har en samordning mellan arbetsmiljölagen och medbestämmandelagen åstadkommit i de fall där dessa samverkansorgan skall behandla frågor på båda dessa områden.

Användningen av andra beteckningar för skyddsombud och skyddskommitté leder ibland till rättsförluster. Ett exempel är att framställningar till Arbetsmiljöverket enligt 6 kap. 6 a § AML inte tagits upp på grund av att en annan benämning än skyddsombud har använts av den som gjort framställningen.

Överväganden och förslag

Vi föreslår att arbetsmiljölagen anpassas till utvecklingen på så sätt att arbetsmiljöombud tas med i lagen som en alternativ benämning för skyddsombud. Parterna kan därmed välja att använda sig av beteckningen arbetsmiljöombud i stället för skyddsombud, utan att riskera att lida några rättsförluster i ärenden hos Arbetsmiljöverket eller i andra sammanhang.

Enligt vår mening har däremot benämningarna arbetsplatsombud och lokalombud inte en tillräckligt tydlig innebörd för att användas som

alternativa benämningar för skyddsombud. Något sådant föreslås därför inte. Bilaga 1

Vår uppfattning är att parternas upprättande av alternativa samverkansorgan till skyddskommittén, som möjliggör en samordning mellan arbetsmiljölagen och medbestämmandelagen, är en positiv utveckling som bör främjas. Vi föreslår därför att det införs en uttrycklig möjlighet i arbetsmiljölagen att låta bli att tillsätta skyddskommitté om dess uppgifter i stället fullgörs i något annat samverkansorgan mellan arbetsgivaren och arbetstagarna. En förutsättning skall då vara att de anställdas företrädare i detta samverkansorgan utses av lokal arbetstagarorganisation eller av arbetstagarna för att delta i samverkansorganets arbetsmiljöarbete. Vidare bör föreskrivas att andra bestämmelser om skyddskommitté och skyddskommittéledamot skall gälla även för de samverkansorgan och ledamöter som nu är i fråga, om inte annat särskilt anges. Det blir därmed tydligt att arbetsmiljölagens regler om samverkan gäller även i dessa samverkansorgan.

Förslaget med alternativa samverkansorgan innebär också att parterna kan välja att kalla en vanlig skyddskommitté för arbetsmiljökommitté eller dylikt.

Vi har också övervägt huruvida Arbetsmiljöverket bör få meddela förelägganden och förbud på området för samverkansbestämmelserna. Arbetsmiljöverket och de flesta organisationer på arbetsmarknaden som har uttalat sig om detta har ställt sig negativa till en sådan förändring. Vi delar den uppfattningen och lämnar därför inget sådant förslag.

Elevers och studerandes medverkan i arbetsmiljöarbetet (kapitel 4)

Uppdraget och utredningen

Uppdraget har varit att utreda vilka förändringar av elevrepresentanternas befogenheter som bör göras för att stärka bevakningen av elevernas arbetsmiljö. Även vuxna studerande omfattas av uppdraget.

Av flera undersökningar med anknytning till elevers och andra studerandes medverkan i arbetsmiljöarbetet samt av de synpunkter som framförts under utredningsarbetet framgår att systemet med elevskyddsombud inte har fungerat särskilt bra i praktiken. Således har framkommit att det inte alltid finns elevskyddsombud där sådana skall finnas, att det finns stora brister i fråga om information och utbildning, att de elevskyddsombud som finns ofta inte deltar i arbetsmiljöarbetet i avsedd omfattning och att elevskyddsombud upplever att de inte tas på allvar. Vidare förekommer att elevskyddsombud helt utesluts från diskussionerna i skyddskommittén till följd av att arbetsgivare och arbetstagare beslutat att i stället använda sig av samverkansgrupp eller annat liknande samverkansorgan. Ett problem är också att vuxna studerande omfattas av samma system med elevskyddsombud som gäller för skolelever.

Vi föreslår att elevers och studerandes rätt till deltagande i arbetsmiljöarbetet stärks och förtydligas på i huvudsak följande sätt.

Det slås fast i lagen att även yngre elever samt elever i särskola och vuxenutbildning för utvecklingsstörda (särvox) har rätt att delta i arbetsmiljöarbetet efter ålder, mognad och förutsättningar i övrigt. Elevskyddsombud, som enligt förslaget skall utses i grundskolans årskurs 7–9 och specialskolans årskurs 7–10 samt i gymnasieskolan, får en förstärkt roll i skyddskommittén. Detta innebär bl.a. att elevskyddsombuden skall kunna lägga fram förslag och delta i beslut. De bör dock inte få rätt att ensamma hindra övriga deltagare från att fatta beslut i skyddskommittén.

Problemet med att elevskyddsombud utesluts från skyddskommittén till följd av att samverkan i stället sker i samverkansgrupp eller liknande åtgärdas genom vårt förslag till lagstiftning om alternativa samverkansorgan i 6 kap. 9 a § AML (se kapitel 2, *Anpassning av samverkansreglerna*). Det står därmed klart att även elevskyddsombud har rätt att vara med när ett sådant samverkansorgan behandlar frågor som annars ankommer på skyddskommittén.

För vuxna studerande införs ett system med studerandeskyddsombud, vars roll blir betydligt starkare än de nuvarande elevskyddsombudens. Bl.a. skall studerandeskyddsombud ingå som ledamöter i skyddskommittén samt ha rätt att ta del av information i samma utsträckning som andra skyddsombud och ledamöter i skyddskommittén. De skall också ha rätt att driva ärenden enligt 6 kap. 6 a § AML och att överklaga Arbetsmiljöverkets beslut i sådana ärenden där de kan vara part. Studerandeskyddsombudens utökade rättigheter garanteras genom att de får en möjlighet att föra skadeståndstalan om de hindras i sitt uppdrag. Vidare anges i arbetsmiljöförordningen att elevskyddsombuden och studerandeskyddsombuden skall beredas tillfälle att delta vid skyddsronder samt kontaktas av tillsynsmyndighet eller besiktningsorgan vid förrättning på arbetsställe.

Även Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning (KY-myndigheten) skall omfattas av bemyndigandet i 18 b § AMF att meddela föreskrifter om elevskyddsombud/studerandeskyddsombud. Bemyndigandet bör dessutom utvidgas så att Statens skolverk (Skolverket), styrelserna för universitet och högskolor samt KY-myndigheten får en mera generell rätt att meddela verkställighetsföreskrifter angående elevers och studerandes medverkan i arbetsmiljöarbetet. Därigenom ges bl.a. möjligheter att utfärda föreskrifter om utbildning av elevskyddsombud och studerandeskyddsombud.

Förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)

Härigenom föreskrivs i fråga om arbetsmiljölagen (1977:1160)
dels att 1 kap. 3 och 4 §§, 3 kap. 2 a och 8 §§, 6 kap. 2, 6 a, 8, 15, 17
och 18 §§, 7 kap. 13 och 14 §§ samt 9 kap. 3 § skall ha följande lydelse,
dels att det skall införas två nya paragrafer, 1 kap. 6 § och 6 kap. 9 a §,
av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 §

Vid tillämpning av 2–4 och 7–9 kap. skall med arbetstagare likställas

1. den som genomgår utbildning,
2. den som under vård i anstalt utför anvisat arbete,
3. den som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspplikt och annan som fullgör i lag föreskriven tjänstgöring eller som deltar i frivillig utbildning för verksamhet inom totalförsvaret.

Elever och vårdtagare som avses i första stycket 1 och 2 skall likställas med arbetstagare även vid tillämpning av 5 kap. 1 och 3 §§. I fråga om elever finns dessutom särskilda bestämmelser i 6 kap. 17 och 18 §§.

De som genomgår utbildning och vårdtagare som avses i första stycket 1 och 2 skall likställas med arbetstagare även vid tillämpning av 5 kap. 1 och 3 §§. I fråga om de som genomgår utbildning finns dessutom särskilda bestämmelser i 6 kap. 6 a, 8, 15, 17 och 18 §§, 7 kap. 13 och 14 §§ samt 9 kap. 3 §.

I fall som avses i första och andra styckena skall vad i lagen sägs om arbetsgivare gälla den som driver den verksamhet i vilken arbetet utförs.

6 kap.

2 §

På arbetsställe, där minst fem arbetstagare regelbundet sysselsättes, skall bland arbetstagarna utses ett eller flera skyddsombud. Skyddsombud skall utses även på annat arbetsställe, om arbetsförhållandena påkallar det. För skyddsombud bör ersättare utses.

På arbetsställe, där minst fem arbetstagare regelbundet sysselsättes, skall bland arbetstagarna utses ett eller flera skyddsombud (arbetsmiljöombud). Skyddsombud skall utses även på annat arbetsställe, om arbetsförhållandena påkallar det. För skyddsombud bör ersättare utses.

Skyddsombud utses av lokal arbetstagarorganisation som är eller brukar vara bunden av kollektivavtal i förhållande till arbetsgivaren. Finns inte sådan organisation, utses skyddsombud av arbetstagarna.

För arbetsställe där skyddskommitté som avses i 8 § inte har tillsatts får lokal avdelning av förbund eller med sådan avdelning jämförlig

sammanslutning av arbetstagare utse skyddsombud utanför kretsen av arbetstagarna på arbetsstället (regionalt skyddsombud). Rätten att utse regionalt skyddsombud gäller endast om avdelningen eller sammanslutningen har någon medlem på arbetsstället.

Bestämmelser om hur skyddsombud på fartyg skall utses finns i fartygssäkerhetslagen (2003:364).

6 a §

Om ett skyddsombud anser att åtgärder behöver vidtas för att uppnå en tillfredsställande arbetsmiljö, skall skyddsombudet vända sig till arbetsgivaren och begära sådana åtgärder. Skyddsombudet kan också begära att en viss undersökning skall göras för kontroll av förhållandena inom skyddsområdet. På framställning skall arbetsgivaren genast lämna skyddsombudet en skriftlig bekräftelse på att han mottagit dennes begäran. Arbetsgivaren skall utan dröjsmål lämna besked i frågan. Gör han inte det eller beaktas inte begäran inom skälig tid, skall Arbetsmiljöverket efter framställan av skyddsombudet pröva om föreläggande eller förbud enligt 7 kap. 7 § skall meddelas. Sådan framställning av ett skyddsombud på fartyg skall i stället lämnas till Sjöfartsverket, som skall pröva om föreläggande eller förbud enligt fartygssäkerhetslagen (2003:364) skall meddelas.

Där skyddskommitté finns, kan skyddsombud direkt påkalla kommitténs behandling av en arbetsmiljöfråga.

Vad som i denna paragraf sägs om skyddsombud skall också gälla för studerandeskyddsombud som avses i 17 §.

8 §

Vid arbetsställe, där minst femtio arbetstagare regelbundet sysselsättes, skall finnas skyddskommitté, sammansatt av företrädare för arbetsgivaren och arbetstagarna. Skyddskommitté skall tillsättas även vid arbetsställe med mindre antal arbetstagare, om det begäres av arbetstagarna.

Företrädare för de anställda utses bland arbetstagarna av lokal arbetstagarorganisation som är eller brukar vara bunden av kollektivavtal i förhållande till arbetsgivaren. Finns ej sådan organisation, utses företrädare av arbetstagarna.

Vid arbetsställe där det finns studerandeskyddsombud skall även två av dessa ingå i skyddskommittén. Studerandeskyddsombuden bestämmer själva vilka av dem som skall ingå i skyddskommittén.

Bestämmelser om hur en skyddskommitté på fartyg skall tillsättas finns i fartygssäkerhetslagen (2003:364).

Skyddskommitté behöver inte tillsättas om uppgifterna för skyddskommittén i 9 § i stället fullgörs i annat samverkansorgan mellan arbetsgivaren och arbetstagarna. Detta förutsätter dock att de anställdas företrädare i detta samverkansorgan utses med stöd av bestämmelserna i 8 §.

Vad som sägs om skyddskommitté och ledamot i skyddskommitté i denna lag och i andra författningar skall, om annat inte anges, gälla även för sådant samverkansorgan samt dess ledamöter.

Denna paragraf är inte tillämplig i fråga om skyddskommitté på fartyg.

15 §

Vad som sägs i 5 §, 10 § första och tredje styckena samt 11–14 §§ skall tillämpas på motsvarande sätt på ledamot av skyddskommitté.

Vad som sägs i 5 §, 10 § första och tredje styckena samt 11–14 §§ skall tillämpas på motsvarande sätt på ledamot av skyddskommitté.

För studerandeskyddsombud skall 10 § första och andra styckena, 11, 12 och 14 §§ tillämpas på motsvarande sätt. För mål om tillämpning av 10 och 11 §§ som rör studerandeskyddsombud gäller vad som är föreskrivet om rättegång i allmänhet.

17 §

De som genomgår utbildning skall av huvudmannen för utbildningen ges tillfälle att genom *elevskyddsombud* medverka i *skyddsverksamheten* på arbetsstället, om det är rimligt med hänsyn till utbildningens art och utbildningsperiodens längd.

Elevmedverkan gäller dock inte elever i lägre årskurs än årskurs 7 i grundskolan eller motsvarande ungdomsutbildning.

De som genomgår utbildning skall av huvudmannen för utbildningen ges tillfälle att medverka i *arbetsmiljöarbetet* på arbetsstället, om det är rimligt med hänsyn till utbildningens art och utbildningsperiodens längd.

För barn i förskoleklass och elever i lägre årskurs än årskurs 7 i grundskolan och specialskolan samt i sameskolan, den obligatoriska särskolan, gymnasieskolan och vuxenutbildning för

utvecklingsstörda skall omfattningen och utformningen av barnens och elevernas deltagande i skolans arbetsmiljöarbete anpassas efter deras ålder, mognad och förutsättningar i övrigt.

Elever i grundskolans årskurs 7–9 och specialskolans årskurs 7–10 samt gymnasieskolan företräds i arbetsmiljöarbetet av elevskyddsombud.

Studerande på eftergymnasial utbildning och annan utbildning för vuxna företräds i arbetsmiljöarbetet av studerandeskyddsombud. Ett studerandeskyddsombud skall vara minst 18 år.

18 §

Elevskyddsombuden utses av eleverna.

Huvudmannen för utbildningen skall se till att elevskyddsombuden får den utbildning och den ledighet som behövs för uppdraget.

Elevskyddsombuden har rätt till den information som behövs för uppdraget *med undantag av information om* uppgifter som är föremål för tystnadsplikt enligt 7 kap. 13 § första stycket. I fråga om uppgifter som är föremål för sekretess i det allmännas verksamhet gäller sekretesslagen (1980:100).

Elevskyddsombuden och studerandeskyddsombuden utses av eleverna och de studerande.

Huvudmannen för utbildningen skall se till att elevskyddsombuden och studerandeskyddsombuden får den utbildning och den ledighet som behövs för uppdraget.

Elevskyddsombuden och studerandeskyddsombuden har rätt till den information som behövs för uppdraget. *För elevskyddsombuden gäller dock rätten till information inte sådana* uppgifter som är föremål för tystnadsplikt enligt 7 kap. 13 § första stycket. I fråga om uppgifter som är föremål för sekretess i det allmännas verksamhet gäller sekretesslagen (1980:100).

7 kap.

13 §

Den som har utsetts till skyddsombud eller ledamot i skyddskommitté eller den som har deltagit i arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet enligt denna lag får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han under upp-

Den som har utsetts till skyddsombud, *studerandeskyddsombud* eller ledamot i skyddskommitté eller den som har deltagit i arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet enligt denna lag får inte obehörigen röja eller utnyttja

draget har erfarit om yrkes-hemlighet, arbetsförfarande, affärsförhållande, enskilda personliga förhållande eller förhållande av betydelse för landets försvar.

vad han under uppdraget har erfarit om yrkeshemlighet, arbetsförfarande, affärsförhållande, enskilda personliga förhållande eller förhållande av betydelse för landets försvar.

Har ombudet, ledamoten eller deltagaren utsetts av sådan lokal arbetstagarorganisation som avses i 6 kap. 2 och 8 §§, får han utan hinder av tystnadsplikten i första stycket lämna uppgift vidare till en ledamot i organisationens styrelse eller till en sakkunnig i arbetsmiljöfrågor hos en central arbetstagarorganisation till vilken den lokala organisationen hör. Rätten att lämna uppgift vidare gäller endast om uppgiftslämnaren underrettar mottagaren om tystnadsplikten. I sådant fall gäller tystnadsplikten också för denne.

I det allmänna verksamhet tillämpas i stället bestämmelserna i 14 kap. 7, 9 och 10 §§ sekretesslagen (1980:100).

14 §

Tillsynsmyndighet skall tillställa skyddsombud avskrift av de skriftliga meddelanden i *skyddsfrågor* som lämnas till ett arbetsställe.

Tillsynsmyndighet skall tillställa skyddsombud *och studerandeskyddsombud* avskrift av de skriftliga meddelanden i *arbetsmiljöfrågor* som lämnas till ett arbetsställe.

9 kap.

3 §

För att ta till vara arbetstagarnas intressen i ärenden enligt denna lag får överklagande enligt 2 § göras av ett huvudskyddsombud eller, om något sådant ombud inte finns, av ett annat skyddsombud.

Om det inte finns något skyddsombud, får överklagande göras av en arbetstagarorganisation i den mån saken rör medlemmarnas intressen. Om talan avser annat än fartygsarbete krävs att organisationen tidigare har yttrat sig i ärendet.

I fråga om Arbetsmiljöverkets beslut i sådana ärenden där studerandeskyddsombud kan vara part får överklagande också göras av studerandeskyddsombud.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2007.

Förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Härigenom föreskrivs att 14 kap. 7 § sekretesslagen (1980:100) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 kap.

7 §

Sekretess enligt 6 kap. 1–5, 7 och 8 §§, 7 kap. 8, 10 och 11 §§ samt 8 kap. 2 och 8–10 §§ utgör inte hinder mot att myndighet fullgör vad som i lag är föreskrivet om skyldighet att lämna information till företrädare för arbetstagarorganisation eller till skyddsombud. Denna sekretess hindrar inte heller att myndighet lämnar sådan information till ledamot i skyddskommitté som behövs för hans uppdrag eller till deltagare i särskilt organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet på ett arbetsställe som behövs för verksamheten.

Sekretess enligt 6 kap. 1–5, 7 och 8 §§, 7 kap. 8, 10 och 11 §§ samt 8 kap. 2 och 8–10 §§ utgör inte hinder mot att myndighet fullgör vad som i lag är föreskrivet om skyldighet att lämna information till företrädare för arbetstagarorganisation eller till skyddsombud *och studerandeskyddsombud*. Denna sekretess hindrar inte heller att myndighet lämnar sådan information till ledamot i skyddskommitté som behövs för hans uppdrag eller till deltagare i särskilt organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet på ett arbetsställe som behövs för verksamheten.

Är den, som erhåller uppgift med stöd av första stycket, knuten till myndigheten på det sätt som anges i 1 kap. 6 §, gäller för honom samma förbud att lämna ut eller utnyttja uppgiften som gäller hos myndigheten.

En företrädare för en arbetstagarorganisation får utan hinder av förbudet lämna uppgiften vidare till en ledamot i organisationens styrelse. Har ett skyddsombud, en skyddskommittéledamot eller en deltagare i särskilt organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet utsetts av sådan lokal arbetstagarorganisation som avses i 6 kap. 2 och 8 §§ arbetsmiljölagen (1977:1160), får ombudet, ledamoten eller deltagaren utan hinder av förbudet lämna uppgiften vidare till en ledamot i organisationens styrelse eller till en sakkunnig i arbetsmiljöfrågor hos en central arbetstagarorganisation till vilken den lokala organisationen hör. Rätten att lämna uppgift vidare gäller endast om uppgiftslämnaren underlämnar mottagaren om förbudet. I sådant fall gäller förbudet också för denne.

Utan hinder av att förbud gäller enligt denna lag att lämna ut eller utnyttja uppgift får företrädare för arbetstagarorganisation, skyddsombud, ledamot av skyddskommitté eller den som deltar i

Utan hinder av att förbud gäller enligt denna lag att lämna ut eller utnyttja uppgift får företrädare för arbetstagarorganisation, skyddsombud, *studerandeskyddsombud*, ledamot av skyddskommitté eller

arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet på ett arbetsställe utnyttja uppgiften för sitt uppdrag. Därvid får han dock inte röja uppgiften för annan.

den som deltar i arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet på ett arbetsställe utnyttja uppgiften för sitt uppdrag. Därvid får han dock inte röja uppgiften för annan.

Bilaga 2

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2007.

Betänkandet Bättre arbetsmiljöregler I, Samverkan, utbildning, avtal m.m., SOU 2006:44

1. Hovrätten för Nedre Norrland
2. Justitiekanslern
3. Åklagarmyndigheten
4. Barnombudsmannen
5. Socialstyrelsen
6. Myndigheten för skolutveckling
7. Skolverket
8. Högskoleverket
9. Göteborgs universitet
10. Blekinge Tekniska Högskola
11. Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning
12. Arbetsdomstolen
13. Arbetslivsinstitutet
14. Arbetsmarknadsstyrelsen
15. Arbetsmiljöverket
16. LO
17. TCO
18. SACO
19. Svenskt Näringsliv
20. Arbetsgivarverket
21. Sveriges Kommuner och Landsting
22. Sveriges Universitets- & Högskoleförbund
23. Företagarna
24. Kommunala Företagens Samorganisation
25. Kooperationens Förhandlingsorganisation
26. Fastigo
27. Sveriges Elevråd – SVEA
28. Elevorganisationen i Sverige
29. Sveriges förenade studentkårer
30. Elevkårernas Centralorganisation
31. Näringslivets regelnämnd

Skyddsombudens tillträdesrätt och andra frågor (kapitel 2)

Uppdraget har varit att utreda om samverkansbestämmelserna i 6 kap. AML bör ges en mer ändamålsenlig utformning mot bakgrund av utvecklingen av samverkan i arbetsmiljöfrågor på arbetsplatserna. En del av detta uppdrag har redovisats i delbetänkandet. I slutbetänkandet behandlas bl.a. frågan om förändringar bör göras i fråga om de regionala skyddsombudens tillträdesrätt. Vi har också utrett möjligheterna för skyddsombud att agera till förmån för anställda i bemanningsföretag eller i andra företag där de anställdas arbetsmiljö i viktiga delar är beroende av ett inhyrar- eller beställarföretag.

Förslagen i slutbetänkandet går i korthet ut på följande. Regionalt skyddsombud skall få utses även för arbetsställen där arbetstagarorganisationen saknar medlemmar men har kollektivavtal med arbetsgivaren. Liksom tidigare skall en förutsättning vara att det inte finns skyddskommitté på arbetsstället. Med skyddskommitté likställs i detta sammanhang sådana samverkansorgan enligt 6 kap. 9 a § AML som föreslagits i utredningens delbetänkande (SOU 2006:44).

Vidare föreslås genom ändringar i 6 kap. 6 a § AML, där bl.a. rätten att begära beslut från Arbetsmiljöverket regleras, och 6 kap. 7 § (den s.k. stoppningsrätten), att skyddsombuden ges vissa möjligheter att agera även till skydd för utomstående arbetskraft.

Vi har också övervägt om det bör föreskrivas en skyldighet för skyddsombud att kontakta arbetsgivaren i samband med besök. Eftersom det inte finns något stort behov av lagstiftning i den frågan har vi inte lämnat något sådant förslag. Slutligen har vi övervägt om skyddsombud skall behöva vända sig till skyddskommittén innan en framställan görs till Arbetsmiljöverket enligt 6 kap. 6 a § AML. Vi menar att en sådan skyldighet inte bör införas.

Förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)

Härigenom föreskrivs i fråga om arbetsmiljölagen (1977:1160)
dels att nuvarande 3 kap. 7 § skall betecknas 3 kap. 11 §, att nuvarande
 3 kap. 8–13 §§ skall betecknas 3 kap. 13–18 §§ samt att nuvarande 3 kap.
 14 § skall betecknas 3 kap. 8 §,
dels att den nya 3 kap. 8 §, den nya 3 kap. 11 §, 6 kap. 2, 6 a och 7 §§,
 7 kap. 6, 7 och 11 §§ samt 9 kap. 2 § skall ha följande lydelse,
dels att det skall införas sex nya paragrafer, 3 kap. 7, 9, 10, 12 och
 19 §§ samt 4 kap. 11 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap. 6 a §¹²

Om ett skyddsombud anser att åtgärder behöver vidtas för att uppnå en tillfredsställande arbetsmiljö, skall skyddsombudet vända sig till arbetsgivaren och begära sådana åtgärder. Skyddsombudet kan också begära att en viss undersökning skall göras för kontroll av förhållandena inom skyddsområdet. På framställning skall arbetsgivaren genast lämna skyddsombudet en skriftlig bekräftelse på att han mottagit dennes begäran. Arbetsgivaren skall utan dröjsmål lämna besked i frågan. Gör han inte det eller beaktas inte begäran inom skälig tid, skall Arbetsmiljöverket efter framställan av skyddsombudet pröva om föreläggande eller förbud enligt 7 kap. 7 § skall meddelas. Sådan framställning av ett skyddsombud på fartyg skall i stället lämnas till Sjöfartsverket, som skall pröva om föreläggande eller förbud enligt fartygssäkerhetslagen (2003:364) skall meddelas.

Där skyddskommitté finns, kan skyddsombud direkt påkalla kommitténs behandling av en arbetsmiljöfråga.

Ett skyddsombuds begäran enligt första stycket får även avse skyddsåtgärder som behövs för att arbetsgivaren på det arbetsställe där skyddsombudet är verksam skall uppfylla sina skyldigheter gentemot utomstående arbetskraft enligt 3 kap. 12 §.

7 §

Innebär visst arbete omedelbar och allvarlig fara för arbetstagares liv eller hälsa och kan rättelse icke genast uppnås genom hänvändelse till arbetsgivaren kan skyddsombud bestämma att arbetet skall avbrytas i avvaktan på ställningstagande av Arbetsmiljöverket.

¹² I delbetänkandet finns förslag till ytterligare ett nytt stycke i 6 a §.

Om det är påkallat från skyddssynpunkt och rättelse icke genast kan uppnås genom hänvändelse till arbetsgivaren, kan skyddsombud i av-vaktan på Arbetsmiljöverkets ställningstagande avbryta arbete som arbetstagare utför ensam.

Överträdes tillsynsmyndighets förbud, som har vunnit laga kraft eller som på grund av förordnande enligt 9 kap. 5 § skall lända till efterrättelse omedelbart, kan skyddsombud avbryta arbete som avses med förbudet.

Ett skyddsombuds åtgärder enligt första till tredje styckena får även avse arbete som utförs av inhyrd arbetskraft i arbetsgivarens verksamhet.

För skada till följd av åtgärd som avses i denna paragraf är skyddsombud fri från ersättningskyldighet.

Bestämmelser om rätten för ett skyddsombud att avbryta arbete på fartyg och om verkan av en sådan åtgärd finns i fartygssäkerhetslagen (2003:364).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2008.

Betänkandet Bättre arbetsmiljöregler II, Skyddsombud, beställansvar, byggarbetsplatser m.m., SOU 2007:43

1. Göta Hovrätt
2. Justitiekanslern
3. Åklagarmyndigheten
4. Socialstyrelsen
5. Arbetsdomstolen
6. Arbetsmarknadsstyrelsen
7. Arbetsmiljöverket
8. Boverket
9. Konkurrensverket
10. NUTEK
11. ILO-kommittén
12. LO
13. TCO
14. SACO
15. Svenskt Näringsliv
16. Arbetsgivarverket
17. Sveriges Kommuner och Landsting
18. Företagarna
19. Kommunala Företagens Samorganisation
20. Kooperationens Förhandlingsorganisation
21. Fastigo
22. Fastighetsägarna Sverige
23. ByggherreForum
24. SABO
25. Villaägarnas Riksförbund
26. Näringslivets regelnämnd